

עש"ק מטות - מסעי | א' מנחם אב | תשע"ב

לקראת שבת

המוסף התורני של הפלס

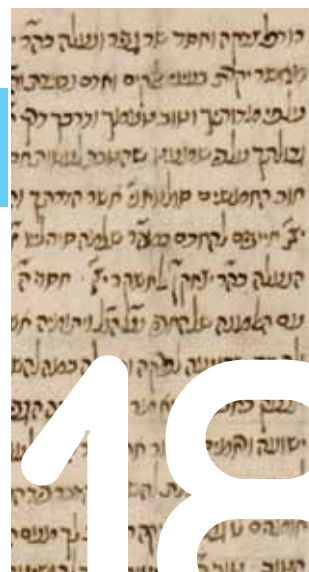

נתייתמנו

8 רבי שמואל היה אומר

ביום השנה להסתלקותו של מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל, מספר תלמידו חביבו, יבדל"א הגאון רבי שמואל דוד וולפא שליט"א, מי שזכה לההדיר את שיעוריו הנודעים, שהפכו לנכסי צאן ברזל בעולם התורה - על ניחוחה המופלא של תורת רבי שמואל, כפי שזכו תלמידיו לחוות באופן אישי י. ויין

13 תורת חיים של ה"שפתי חיים"

שיחה מרטיטה עם בני משפחתו של המשגיח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, על גאון המוסר ולפיד האמונה, שלימד את כל סביבתו פרקים נוראים בדרכי קבלת יסורים באהבה, מתוך דבקות מוחלטת ברצון שמים - בלתי לד' לבדו י. ויין

24 רפואה כהלכה

עשרות בשנים מתקיימים שיעוריו הנודעים של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, בפני צוותות של רופאים בכירים בכל תחומי הרפואה. חמשת כרכי "שיעורי תורה לרופאים", שיצאו לאור לאחרונה, כוללים אוצר בלום של פסקי הלכה בענייני רפואה י. וינטר

בשעת ירידתו של מוסף זה לדפוס, הגיעה הבשורה הנוראה על הסתלקותו לגנזי מרומים של רבינו עטרת ראשנו מרן גאון ישראל רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

לקראת שבת

המוסף התורני של הפלס

פרשת מטות-מסעי

מדורים:

3 זקניך ויאמרו לך

4 מגיד דבריו

6 פרשה פתוחה

27 ברום עולם

28 נופת צופים

עיצוב גראפי: סטודיו דוסה.

הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל

הזה לתועלת האדם, וכתוצאה מכך מתרבה גאות האדם כאילו הכל בידו ניתן ולא יבצר ממנו כל דבר. השקפות אפיקורסיות על עליונות כח האדם הולכות ומציפות את כל העולם כולו, עד כדי יציאה בריש גלי במלחמה כנגד האמונה והמאמינים בד' ותורתו, זהו עיקר תוכן הגלות של המלכות הרביעית. ולכן עלינו לדעת שזהו הנסיון שבו צריכים ישראל לעמוד בגלות זו.

סוף גלות זו היא התקופה הקרויה בפי חז"ל "עקבות דמשיחא" שבה "חוצפא יסגא" (סוטה מ"ט:). אז גלות השכינה היא תחת ידי חצופי ישראל, הן נשמות "ערב רב" המעורבות בישראל אשר שורש טומאתם העיקרי היא החוצפה כלפי שמיא – מרת עמלק. זה לשון הגר"א: "ערב רב שבישראל הן עמלקים, כמו שכתב בזוהר".

השלטון על העם הקדוש נמסר בידי ערב רב, כמוכא בהגר"א (שם): "הערב רב שהן רישא דעמא קדישא בגלותא בתראה שנאמר 'היו צריה לראש' וכמו שכתב ברעיא מהימנא". בכח גאותם ושלטונם מנסים הם להשפיע בהשקפות טמאות אפיקורסיות של "כחי ועוצם ידי" ועומדים בחציפות ובעזות כנגד האמונה, התורה ועבודת ד'.

זה הוא הנסיון שלתוכו הוטל עם ישראל ב"עקבות דמשיחא". ד' יתברך משיב יהודים רבים לארץ ישראל ושולטים בה, ופורקי עול התורה מתגאים כאילו הם עשו ופעלו זאת בגבורתם, וככל שתגדל גאותם תגבר חוצפתם ויגבר רצונם להשליט את האפיקורסות ח"ו. זהו הנסיון האחרון של גלות השכינה. הנסיון הקשה ביותר.

אלו אשר מושפעים מסביבתם ורוצים להיות

כאחד מהם או להשתוות להם ולו גם במקצת,

ואפילו אם לא ישתוו במעשיהם אלא יושפעו

בלבם מהשקפותיהם, אלו אינם עומדים בנסיון

הגלות. ואדרבה, בכל יום ויום הולכים ושוקעים הם

יותר ויותר בחשכת הגלות ומתרחקים מן הגאולה ח"ו.

אם נכיר את הנסיון הזה בכל היקפו, נדע את התפקיד שהטילו משמים על תקופתנו: להתחזק נגד הדעות החומריות הכוזבות ולהכיר כי טעות גמורה היא בידי אלה הטוענים כאילו שאנו עשינו את שלנו, 'באנו לארץ ישראל, לחמנו עליה והננו שולטים בה וד' יתברך כבר יעשה את שלו, ובמשך הזמן ירבו אמונה ויראת שמים'. אולם עלינו להכיר כי הם מחליפים את מה שבידי ד' ואינו בתחום בחירתנו כי הרי ד' איש מלחמה וידינו פעלו כל זאת, במה שמוטל עלינו לעשות ואינו בידי שמים כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

העומדים בתקיפות ובגבורה נפשית בנסיון הקשה הזה של הדעות הכוזבות של "כחי ועוצם ידי", ואינם מתפעלים ומושפעים מחוצפת הכפירה ולא מתבטלים כלפיה כלל, אלא אדרבה מתחזקים באמונתם ואינם זזים מהשקפת התורה וחז"ל כמלוא נימה, ומתמסרים לגמרי לעבודה פנימית בתורה ובתפלה ויראת שמים, הם אשר יזכו לגאולה השלמה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו.

זקניך וילאמרו לך

מכבשונם
של רבותינו
מעתיקי
השמועה

הנסיון של תקופתנו, בין גלות לגאולה

הגה"צ רבי אליהו
אליעזר דסלר זצ"ל

תוכן הגלות הוא: "שכינתא בגלותא", הקדושה והרוחניות הם בגלות תחת ממשלת הטומאה. כאשר ישראל גולים לסביבה אשר בה האמת מושפלת, נדמה כאילו עניני הרוחניות ועבודת ד' משוללים כל חשיבות, והעוסקים בה נמצאים בשפל המדרגה. לעומת זה השקר והטומאה שולטים בכיפה, בני אדם מחשיבים את עניני החומריות ומנשאים את המצליחים בהם.

זהו עיקר הגלות – גלות הקדושה הנדחקת ומושפלת ע"י הטומאה. ובזה הוא הנסיון הגדול – אם נתחזק באמונה ובעבודה הרוחנית, ולא נתפעל מכל הסובב אותנו ולא ניגרר אחריהם כלל.

כל המיצר לישראל נעשה ראש (גיטין נ"ו). דוקא אלה שרודפים את עם ישראל נעשים לראש, ומצליחים בכל מעשיהם, ושלטונם מתחזק והולך. מצב זה הוא כדי להגדיל את נסיון הגלות, כי זה נותן מקום לשאלה, וכי יתכן שהצדק אתנו? שהדבקות בתורה וברוחניות היא דרך האמת והתכלית האמיתית היא בחלקנו? – הרי כל הסובבים אותנו שדרכם הפוכה מהקדושה והרוחניות הם עולים ומצליחים שעה שאנחנו כפופים ומשועבדים להם.

זה הוא איפוא המבחן הקשה של הגלות. אלו אשר מחזיקים בעוז באמונתם ובדבקותם בתורה, מכירים שהתכלית והנצח הם בחלקם וכל הסובב אותם הצלחתם היא אך נראית לעין והינה זמנית בלבד, ולבסוף יכרעו ויפולו – הם הם אשר עומדים בנסיון הגלות, וב"מבט התוכני" הם כבר "גאולים" מהגלות. כיון שאין הסביבה משפיעה עליהם כלל.

אך אלו אשר מושפעים מסביבתם ורוצים להיות כאחד מהם או להשתוות להם ולו גם במקצת, ואפילו אם לא ישתוו במעשיהם אלא יושפעו בלבם מהשקפותיהם, אלו אינם עומדים בנסיון הגלות. ואדרבה, בכל יום ויום הולכים ושוקעים הם יותר ויותר בחשכת הגלות ומתרחקים מן הגאולה ח"ו.

* * *

מאז חורבן הבית גדל והלך כח הגאולה של המלכות הרביעית. בגלות זו ההסתר והחושך שבאו בעטיו של חטא אדם הראשון הולכים וגדלים. ההשקפות החומרניות מתגברות ומאפילות על הרוחניות. מדי דור בדור מתפתח המדע, מתרבות האפשרויות לניצול עולם

עגיד דברי

"מסעיהם" למוצאיהם" פרשבורג - פרג

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל

ב"ספר היובל" על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מופיע מאמר נוקב פרי עטו. עורכי הספר מציינים: "המאמר הזה נתפרסם בשעתו בעתון הצרפתי-יהודי 'לה טריבון' זשור' והועתק לרוב חשיבות ענינו בשאר העתונים".
להלן דבריו המלאים של ראש ישיבת חכמי לובלין זצ"ל, ככתבם וכלשונם:

* * *

* * *

פרשבורג ופרג היו אז למרכזים, שבהם התרכזו אותם שני הצדדים הנלחמים, כדי באמצעים שונים להיטיב מצב היהדות. בפרשבורג נתקלה מלחמת התנופה של ההשכלה בחומה הבצורה והחזקה כברזל - באישיות הסלעית של ה"חתם סופר" ז"ל. בסיסתו "חדש אסור מן התורה" כילה עד אפס כל ניסיון ל"תקן" את התרבות הישראלית. גם בנו וממלא מקומו, ה"כתב סופר" לא שינה אף קוצו של יוד מתורתו הקדושה של אביו: יקוב הדין את ההר!

לא כן בפרג. תנועת ההשכלה מצאה פה לפניה מנהיגים מתונים, שהיו בטוחים ששום התנגדות לא תועיל לעצור בעד הרעה. סיסמתם היתה: שמאל דוחה וימין מקרבת, הם אמרו בנפשם, שאין לך אמצעי טוב מליטול את כלי-זינה מידה של זו; הם דימו, כי בפשרנות יעשו את הריפורמים פחות מזידים ומשחיתים. וממלאי מקומם של אלה כשי"ר (רפפורט) וכו' כבר מצאו לנחוץ ללכת צעד אחד הלאה משביל הזהב של הראשונים, כי תאוות הממשלה של המשכילים התגדלה במשך הזמן. רפפורט וסיעתו כתבו בלשון מובנת לכמה אופנים, שאפו למצוא חן בעיני כל, ועל הכל מצאו תירוץ: הוראת שעה שאני.

וכך התלקחה המלחמה בין בעלי "חדש אסור מן התורה" ובעלי "הוראת שעה שאני", וכל צד היו לו סנגוריו ומתנגדיו.

לפני מאה שנה בערך נלחמו ביהדות שני זרמים שונים, האחד מתון ופשרני והשני חזק ושונא-ויתור. שניהם הדגישו, כי רק טובת העם והדת לנגד עיניהם. לזה שעמד מן הצד והביט במלחמה הקשה, היה להבחין ולהגדיר את הצדדים הלוחמים. חסרה לו הבהירות הפשוטה שיידע לאיזה מן הצדדים להצטרף. אך לנו היום, מפאת הריחוק בזמן, נקל להוציא המסקנה. ספר תולדות התפתחותם כבר נחתם ופירותיהם אחריהם מאפשרים לנו הסך-הכל.

פרשבורג ופרג - שתיהן יצא שמן בעולם היהודי ונתפרסמו בגלל רבניהן וגדוליהן וחי הצבור היהודי המפכים בהן. אך כשבא זרם העת החדשה, התחלת תקופת ההשכלה, מצאו הרבה ממנהיגי ישראל לנכון, לחוב קדוש לשנות אופי החיים היהודיים, ל"תקנו", להפיג טעמו ולהתאימו לסביבה הלא-יהודית. הרבה מן "המתקנים" האמינו בטעות, שבגמישותם וותרנותם יעלה בידם לרכוש לבם של החוגים הכי-רחבים ולהצילם מטמיעה ושמד ר"ל. אך לא כן דימו מנהיגי ישראל המושרשים והמוצקים באמונה. הם לא נתנו את עצמם להתעות ע"י רוח-הזמן המתעה, וקראו באומץ - לב ובגאון: לא! אסור לתת מקום לחצאיות והתפוררות. לא פשרה ולא ויתור, אנחנו רוצים לקיים את המלא והשלם ולתכלית זו נילחם ונעבוד במסירות נפש ועוז.

* * *

היהדות הפולנית, בהיותה רחוקה משדה המלחמה, הביטה אל המתאבקים במזרח אירופה וחיכתה ל"מי ינצח". ומי ניצח?

יאמרו, התוצאות והמאורעות ישפטו. בעוכרי במסעותי, לתעמולת יח"ל, מפולין לונדונה, היתה לי ההזדמנות לבקר בפרשבורג ופרג, ולסקור מצב החיים היהודיים בה. אם פרשבורג מתגאה בגדוליה וצדיקיה הנחים ב"בית החיים" שלה, יכולים גם גדוליה וצדיקיה הקדמונים לא-פחות להתגאות בפרשבורג דהשתא.

הגדולים ההם הנם בני אלמות בעבור חרושי התורה הנאמרים בשמם. שפתותיהם דובבות לא רק בקבר, כי אם גם בחיי הדור הזה. עוד היום שונים בפרשבורג מה ששאל מהר"ם ברבי ז"ל ומה שהשיב ה"חתם סופר" ז"ל. ואם אנחנו בפולין יודעים לספר הרבה מחריפות המהר"ם איגרא ז"ל, יודעת הרבה יותר היהדות הפרשבורגית לספר מצדקתו, כי מטרתה היא לסדר אופי חייה ע"פ דוגמת גאוניה.

על כל צעד וצעד אתה מוצא את הדופק החי של היהדות. פה אתה מוצא חדר-השיעור של ה"חתם סופר", שלומדים בו מאות בחורים תלמוד ופוסקים, שם תמצא מניינים קבועים עוד מזמן מהר"ם ברבי ומהר"ם איגרא ז"ל. קשר אמיץ פה בין החיים ובין אלה שהלכו לעולמם. במשך העת הרבה השתפר והשתלם על יסוד הישן. הרבה מוסדות ציבוריים נוסדו, ביניהם האכסניא המפורסמת ובית מלון לתלמידי הישיבה. ומסורת החתם סופר עוד היום הזה הנה גורם עיקרי וגדול בחיים.

* * *

בשעה השנית אחה"צ אתה נכנס בקרון המהיר, הנושאך פרגה, ובשעה התשיעית בלילה הנך שם. כמובן, אתה רוצה לראות את פראג החדשה, ונותנים לך תשובה כי למחרת בשעה השמינית יכול אתה לראותה. למחרת באותה שעה בדיוק בא אחד אליך ומנהל אותך ישר - לבית החיים הישן. הוא מראה לך מצבות מהר"ם מפרג, כלי יקר, ר' דוד גאנז ז"ל. ואחר כך הוא מנהלך לבית החיים השני והוא מראה מצבת "נודע ביהודה" ז"ל. משם הוא מביאך למקום שממנו תראה אבני בית הכנסת הישן-נושן.

וכשהנך שואל: איפה היא פראג החיה היהודית? אז התשובה, כי חיים פה חיים דתיים רק מאה ושישים נפשות. וכשאתה תמה אז ותאב לדעת את המספר הכללי של היהודים פה, שומע הנך שמגיע לשלושים וחמשה אלף.

כמובן, הבעל-לויה שלך רואה תכף כי אינך שבע רצון מזה, והוא נחפז להודיע לך, כי שכח להראותך חדשה נחוצה. הוא חפץ לטשטש הרושם הרע והוא מראה לך פלאים הסטוריים: הנה הקהילה היהודית ועל בנינה שעון עם אותיות עבריות.

כן, זו הצרה בפרג היהודית: השעון הולך קדימה... ומראה עברית, אך החיים מראים פנים שונים לגמרי.

ה"חתם סופר" ניצח!

"פרשבורג נתקלה

מלחמת תנופה

של ההשכלה

בחומה הבצורה

והחזקה כברזל -

באישיות הסלעית

של החתם סופר ז"ל.

בסיסמתו

'חדש אסור מן התורה'

כילה עד אפס

כל ניסיון 'לתקן'

את התרבות

הישראלית.

גם בנו וממלא מקומו,

ה"כתב סופר" לא שינה

אף קוצו של יוד

מתורתו

הקדושה של אביו:

יקוב הדין את ההר!

לא כן בפרג...

וכך התלקחה

המלחמה בין בעלי

"חדש אסור מן התורה"

ובעלי "הוראת

שעה שאני",

וכל צד היו לו

סגוריו ומתנגדיו"

פרשה
פתוחה

אימתי- בזמן שבאות בכח התורה

הרב אריה בוך

"הֶאֱחִיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה"

ר' דוד הוא מיקירי הקהל, יהודי שמצבו הכלכלי יציב ומעלה... הוא גם קובע עיתים לתורה ומקפיד על נתינת צדקה ברוחב לב, אהוב על המקום ועל הבריות, רק שאינו אוהב כל כך את "ההתלהמות".

הוא, כמו כולם, שומע ושמע על המאבקים בין הציבור החרדי, לזה הרחוק מדרכי שמירת המצוות, הוא גם נותן את קולו בבחירות לנציגות החרדית, אבל בינו לבין עצמו וביתו, הוא מקפיד להדגיש שאין לו קשר לזעם, לתדהמה ולהתרגשות שאוחזות בציבור. ברור שחשוב לו שלא יפגעו בבני הישיבות, אבל הוא לא איש מלחמה, ובכלל זה לא עניין שיש לו מה לתרום בו.

מסר נפלא המוטמע בפרשתנו, מלמד מהי בעצם ההסתכלות הנכונה על מאבקים שכאלו, וכיצד צריך כל יהודי, ולא משנה כמה שעות בשבוע הוא שוהה בבית המדרש, להתייחס למאבק שמנהלת היהדות החרדית בכללותה כנגד הגזירות הקמות עליה לכלותה ח"ו.

חז"ל, בהתייחסם לתביעה המופנית כלפי בני גד ובני ראובן, כי עליהם ליטול חלק במאבק של אחיהם, קובעים לפני הכל את התובנה, שגם אם אתה עוסק במסחר, גם אם יש לך כישורים כלכליים מוכחים, חשוב לפני הכל שתזכור היכן פתח צינור השפע לרווחיך

וכך אמרו חז"ל במדרש בהתייחסם למקנה הרב שהיה לבני גד ובני ראובן:

שיש לך מגיעה מכוח אותם לומדי תורה. אל תנסה איפה לחמוק ממילוי חובתך בעת הזאת, לצאת עם אחיך למלחמה!

רבינו בעל ה"שפת אמת" ז"ע מחדד את הבנת הדברים, ואת הידיעה שכל הצלחה כלכלית נובעת מכח התורה ולומדיה, קיומה והיותה.

"כי בוודאי היה מוכן חלק זה לבני גד ולבני ראובן. אבל הרצון שגם אותו החלק המוכן לאדם, יחפץ לקבלו על ידי התורה. וזהו עיקר עבודת האדם".

"כי הבורא יתברך ברא עולם בטבע ומוכן לכל אחד לפי מזלו. אבל בני ישראל צריכין להעלות הכל אליו יתברך, למעלה מן המזל, וצריך שיהיה הרצון לקבל מתנת שמים ובכח התורה, ואז הוא דבר של קיימא"

נגזרו עליך עושר, הצלחה, אל תשב בצד. אל תתן לאחריך להלחם לבד. צא והצטרף אליהם, כך תעגן את המתנה שנפלה בחלקך, כך תהיה חלק מהכח הרוחני, ותזכה להשאיר אצלך את הברכה!

וממשיך השפ"א וכותב: "כי כל מי שבא בכח הטבע והוא תחת השמש - לפי הנהגת הטבע והמזל, הוא לעולם מתהפך ומשתנה ואין לו קיום לעולם. אבל מתנה הבאה בכח התורה, שהיא למעלה מן השמש, ואינו בכח הטבע, הוא קיים לעולם!"

הדברים כה נוקבים, פשוטים ובעיקר אקטואליים.

הימים, ימים של יציאה למלחמה. כל מי שביכולתו לפעול, לזעוק, להתפלל ולעשות - חייב ליטול חלק, המשימה אינה מיועדת לבני הישיבות בלבד, לאברכי הכוללים או להורים שבניהם מתקרבים לגילאים המאויימים. לא ולא. זוהי מלחמה של הכלל, בה מחוייב כל יהודי שיראת ד' בליבו.

התביעה שהוטלה על בני גד ובני ראובן, מלמדת, שגם אותם שלא קבעו מקומם בבית המדרש, גם אלו שרואים ברכה בעניינים הכלכליים ובעסקי העולם הזה, גם ואולי בעיקר הם, חייבים ליטול חלק במלחמה. השאלה הנוקבת, שמהדהדת מאז שנת ב' אלפים תפ"ח, אז חצו בני ישראל את עבר הירדן, בוקעת ועולה שוב: "האחיכם יצאו למלחמה ואתם תשבו פה"

הלא גם אתם נהנים מאחיכם עמלי התורה. כי רק "מתנה הבאה בכח התורה, שהיא למעלה מן השמש, ואינו בכח הטבע, היא קיימת לעולם!"

עת צרה היא ליעקב, כל אחד יודע ומבין, שהשעה אינה שעת מנוחה. איש אינו יכול לומר "פטור אני", כל אחד יעשה כל שביכולתו, לפעול, להתפלל להלחם ולשאת את דגל התורה הקדושה. ולהכריז "נחנו נעבור חלוצים"

"ומקנה רב" - זהו שאמר הכתוב "כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים כי אלקים שפט, זה ישפיל וזה ירים" (תהלים עה) - מהו "כי לא ממוצא וממערב"?

לא ממה שאדם עמל ויוצא לסחורה, והולך ממזרח למערב נעשה עשיר. אפילו פורש בספינות, והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדבריות, ועל ההרים, לא נעשה עשיר...

הכסף אינו תלוי בחכמה, בחוש עסקי או בזכות אבות, העושר מגיע למי שנגזר עליו להיות עשיר!

***

בהקשר לכך מביאים חז"ל דו שיח מרתק שהתנהל בין רבי יוסי בן חלפתא לשרה נכרית:

"שאלה מטרונת אחת את ר' יוסי בן חלפתא: לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו? אמר לה: לששת ימים. אמרה לו: ומאותו יום מהו עושה? אמר לה: יושב ועושה סולמות, מעלה לזה, ומוריד לזה תדע לך, כשביקש שיתעשרו בני ראובן ובני גד, הפיל את המדינים בידם.

מה כתיב "וישב בני ישראל... ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בָּזְזוּ" (במדבר לא) ואחר כך "ומקנה רב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד"? הרי "כי אלקים שפט זה ישפיל וזה ירים"...

למרות ידיעה זו ברורה לכל אדם מאמין, כי הכסף, העושר והצלחה הם רק מאת הבורא ית"ש, הרי שכאן בפרשה מוסיפים חכמינו ומדגישים מהו הצינור שדרכו זורם השפע האלוקי לעולמנו: כח התורה הוא זה שמביא את השפע לאדם.

"כך שנו רבותינו: שלש מתנות ברא הקב"ה בעולם: חכמה, וגבורה ועושר, זכה אדם לאחת מהן נטל חמדת כל העולם, אימתו? בזמן שבאות מאת הקב"ה, ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועושרו של אדם אינן כלום... וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים הרבה, והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את המקנה, וישבו להם חוצה לארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מן השבטים, שנאמר "ויגלם לראובני ולגדי". מי גרם להם? על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל מקניהם, ומנין ממה שקראו בענין "ומקנה רב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד" (תנחומא, פרשת מטות סימן ח)

כלומר, גם הצלחתך בעולם המעשה, מקבלת את כוחה מהתורה הקדושה. וכאשר אחים תועים, שפרקו עול מלכות שמים, נלחמים נגד קיום התורה, הרי שהדבר נוגע גם לך, לא פחות ואולי יותר. אתה הרי נהנה מתורתם, השפיעה והברכה

"לשמוע את 'הצליל' של רבי שמואל"!

ישעיהו ויין

* לקראת יום הזיכרון הל"ג להסתלקותו של ראש ישיבת פוניבז', מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל, פנה "הפלס" אל תלמידו חביבו, יבדל"א הגאון רבי שמואל דוד וולפא שליט"א, מי שזכה לההדיר את שיעוריו הנודעים, שהפכו לנכסי צאן ברזל בעולם התורה - כדי להעלות מחדש את ניחוחה המופלא של תורת רבי שמואל, כפי שזכו תלמידיו לחוות באופן אישי, מפי רבם ומורה דרכם בעיון התלמוד של ראשי הישיבות ומרביצי התורה בתקופתנו *

יבדל"א הגאון רבי שמואל דוד וולפא שליט"א, את שיחתו הנרגשת ל'הפלס', לקראת יום הזיכרון הל"ג של מורו ורבו הנערץ ראש ישיבת פוניבז' מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל. היה זה בשעת בוקר של יום שני בשבוע. שמנו פעמינו להיכל בית המדרש 'פוניבז' צעירים, בטבורה של עיר התורה בני ברק, שם פגשנו במי ששמו יבלח"א נכרך בשמו של מורו ורבו הנערץ זצוק"ל. ביקשנו ממי שזכה לההדיר ולערוך את השיעורים המהוללים, שקנו שביתה בעולמה של תורה, לקבל מעט מושגים על ייחודיותם של השיעורים הללו, מנקודת מבטו של תלמיד מובהק, עורך ומהדיר. כדי להעביר מניחוחה של מלאכת הקודש לציבור הקוראים.

ז" כורני כי פעם ניגשתי אל ראש הישיבה רבי שמואל זצוק"ל ואמרתי לו דבר תורה מחודש ששמעתי בישיבה. היה זה דבר מחודש מדי לטעמו של ראש הישיבה. רבי שמואל התבונן בי והגיב: 'אני לא רגיל לכאלה חידושים. זכותכם לומר חידושים מן הסוג הזה, אך אנא בבקשה מכם - לא לי... זאת היתה על רגל אחת מהותו וייחודיותו של מי שהיה רבם של רבים מראשי הישיבות ומרביצי התורה בדור האחרון'.

כך פותח תלמידו חביבו, ומי שזכה לההדיר את שיעוריו המאלפים שהפכו לנכסי צאן ברזל בעולם התורה,

רבי שמעון זצוק"ל, היו אלו דברים שונים ממה שיכלו בני דורנו לקבל רק מן הדברים הנדפסים בספרי רבי שמעון. בדברים שנאמרו מפיו, היתה 'חיות' וברע"ן כאילו שמעו זאת במפורש יוצאים מפיו של רבי שמעון.

ובאשר לשאלתכם. הכרתי למעשה שני סוגים של ראש הישיבה רבי שמואל. כשלמדתי בפוניבז' הכרתי את רבי שמואל כראש הישיבה שהייתה סביבו הילה יותר גדולה של 'נכבדות' ויראת כבוד. היה ממנו מרחק מסוים שהעיד על הערצת התלמידים. לעומת זאת, כשלמדתי לאחר מכן ב'גרודנא', פגשתי ברבי שמואל 'האבא'. הוא היה נוח וקרוב. רבי שמואל היה יושב עם התלמידים בצורה של 'היימיש' ובאווירה קרובה מאד.

לצד גאונותו האדירה, בלט אצל רבי שמואל זצוק"ל המושג של 'כבוד הבריות'. הוא היה מתייחס בהערכה

הגרש"ד וולפא שליט"א נענה בחפץ לב ופתח בפנינו צוהר נרחב לעולמו של ראש הישיבה זצוק"ל.

לפני שנפתח בשיחה אודות 'השיעורים' של רבי שמואל זצוק"ל. כיצד ניתן, אם ניתן, להגדיר את ייחודו המופלא של רבי שמואל זצוק"ל כראש ישיבה מיוחד שבדורו?

ידוע בשם מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זיע"א שהגדיר את רבי שמואל זצוק"ל בנשימה אחת הן כ'ראש הישיבה' והן 'התלמיד' בה'א הידיעה. רבי שמואל זצוק"ל היה עמל ומתייגע בתורת רבותיו במלוא מובן המילה. היה זה מחזה נפלא להתבונן בו דן, מתייגע ומתאמץ, להבין למה התכוון רבו מרן הגר"ש שקאפ זיע"א.

הגאון הגדול רבי שלמה ברמן זצוק"ל אמר עליו בהספד שנשא בשעתו, כי רבי שמואל היה ממוסרי התורה מהדורות הקודמים. הדברים יתבארו ויובנו עפ"י הפירוש בדברי רבי אליעזר הגדול שאמרו עליו כי לא אמר מעולם דבר שלא שמע מרבותיו. ומאידך נאמר עליו כי אמר דברים שלא שמעתן און מעולם.

כיצד א"כ מסתדרים הדברים? וביארו, כי היה יכול לכוון כה ברור ומדויק לדעת רבותיו, עד שאמר דברים שמעולם לא שמעתן און, אך בד בבד היה כל 'המהלך' עפ"י דברי רבותיו. כך בדיוק אפשר לומר על רבי שמואל זצוק"ל. הוא מיזג את תורת רבו מרן הגר"ש שקאפ זיע"א יחד עם תורת מרן הגרי"ז מבריסק זיע"א. עד כדי כך שאמרו בשם מרן הגרי"ז, שהתבטא כי הוא רואה ששיטת הלימוד של רבי שמעון לא כל כך רחוקה משיטת הלימוד בבריסק... אמרו שכשרבי שמואל זצוק"ל היה אומר דברים בשם

"כשאמרתי לו דבר תורה

מחודש ששמעתי,

מהלך מחודש מדי

לטעמו של ראש הישיבה,

התבונן בי רבי שמואל

והגיב: 'אני לא רגיל

לכאלה חידושים.

זכותכם לומר חידושים

מן הסוג הזה,

אך אנא בבקשה

מכם - לא לי'..."

פעם אמר רבי שמואל זצוק"ל לתלמיד, שכדי לומר שיעור או 'חבורה' צריכים שני כללים. האחד, לומר דבר ישר. והדבר השני, שלא לומר דבר עקום...

מחדשי חידושים המסוגלים לומר חידוש טוב, אך לאחריו או לפניו גם חידוש שאינו ישר די צורכו. אצל ראש הישיבה רבי שמואל ראינו ישרות וישרות ושוב פעם ישרות. זה מה שליווה אותו בכל שיעור ובכל דיבור בלימוד עם תלמידים. בשיעוריו המאלפים היה רבי שמואל מחנך אותנו שלא להיתפס ל'הברקות'. לומר רק את האמת ורק מה שנראה כמבוסס ונכון. אם אומרים דבר מחודש מדי ולא מבוסס דיו, עדיף להישאר בצריך עיון!

כשבחור היה אומר לו חידוש טוב ראו על פניו את ההנאה הגדולה. היה 'שווה' לומר לו דבר טוב. הוא היה מייקר את אותו תלמיד וחוזר על דבריו בפני אחרים. רבי שמואל היה נהנה מעצם ה'ווארט' שהתחדש ולא חיפש למצוא דווקא כיצד הוא מיישב את כל הסוגיות שבש"ס. רבי שמואל היה יכול ליהנות מכל חידוש ולו הפשוט שבפשוטים. אם החידוש נכון, זה משמח את הלב.

רבים מהתלמידים חשים געגוע מיוחד גם לצורה שבה נאמרו השיעורים

בהחלט. ההבעה שלו היתה בבחינת 'קול ד' ברמה'. הקושי שלנו, התלמידים המטפלים בהוצאת ספריו, הוא הצורך להשקיע רבות כדי לבטא את גדלותו העצומה.

ובכבוד לכל תלמיד, מבוגר כצעיר. לתלמידיו הקרובים היה אף משמיע שיחות מוסר ודואג להצעידם בדרך הנכונה והראויה. מעבר לכך היה רבי שמואל זצוק"ל מתייחס במלוא כובד הראש והרצינות לכל שאלה ושאלה, גם כשזו היתה רחוקה, בלשון המעטה, מעולמו המרומם. כשבחורים היו ניגשים לדבר עמו בלימוד היה יורד וחודר עד לרמתו האישית של כל בחור ובחור.

ברשותכם נעבור עתה לשיעורים. כיצד הם היו נראים בשיעוריו העמוקים, על אף שהיו מחודשים מאד, מעולם לא סטה מן הישרות. היה כלל שהיה שגור על לשונו: 'סברא זה לא גומי'! אי אפשר למשוך אותה כרצונך... אם היא לא

**בשיעוריו העמוקים,
על אף שהיו מחודשים מאד,
מעולם לא סטה מן הישרות.
היה כלל שהיה שגור על לשונו:
'סברא זה לא גומי'! אי אפשר
למשוך אותה כרצונך...**

עולה בקנה אחד עם השכל הישר ואיננה מסתדרת בשלמות עם הגמרא, הראשונים והאחרונים, אות היא שאיננה נכונה וממילא אין מה לדבוק בה.

פעם אמר רבי שמואל זצוק"ל לתלמיד שכדי לומר שיעור או 'חבורה' צריכים שני כללים. האחד, לומר דבר ישר. והדבר השני, שלא לומר דבר עקום... כלל זה משמש יסוד נפלא לחיים. פעמים רבות מוצאים אנו במגידי שיעורים או

בנסיעה להנחת אבן הפינה לשיבת גרודנא אשדוד. בשורה ראשונה מימין: רבי שמואל רחובסקי משוחח עם רבי שלמה טנא, בשורה שניה: רבי ברוך דוב פוברסקי, רבי שמואל ברוך ורנר, רבי אברהם כהנמן, בשורה שלישית: רבי אליעזר גולדשמיד, רבי מרדכי אילן, בשורה רביעית: רבי יהושע זליג דיסקין וחתנו רבי גרשון אדלשטיין

הידים, וכל תלמיד צעיר היה בטוח שזכה זה עתה לשמוע חידוש שהתחדש לראש ישיבה לראשונה בחייו...

רבי שמואל אמר ליבלחט"א רבי דן סגל שליט"א: "כשאני כותב, זה חייב להיות מוכן ממש לדפוס". לדעתי, לכן רבי שמואל נמנע מלכתוב בעצמו. בעבר הדפיס שטיק'ל תורה על 'חלה'. הוא כתב ומחק, קיבל מהדפוס ושוב תיקן, וכן הלאה וכן הלאה, פעמים רבות

רבי שמואל זצוק"ל היה מייחס חשיבות לכל מילה ומילה שאמר בשיעור. ראו על פניו את גודל האחריות וכובד המשקל. אמרתי פעם פשט בדברי חז"ל 'כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו', כי דעת פרושה שיקול דעת. אם אין לאדם שיקול דעת, חסר במהות שלו. זאת גם הסיבה שקטן אינו בר דעת. מדוע? מאחר וחסר לו בשיקול הדעת. אצל ראש הישיבה רבי שמואל ראו את שיקול הדעת בכל מילה ומילה שהוציא מפיו. ראו את מידת האחריות שאפפה אותו.

מדוע לדעתכם, רבי שמואל לא הוציא ספרים בעצמו? אומר לכם מה שאמר רבי שמואל ליבלחט"א רבי דן סגל שליט"א: "כשאני כותב, זה חייב להיות מוכן ממש לדפוס".

כשרבי שמואל היה אומר מהלך מסוים בשיעור, הוא היה בונה אותו שלב אחר שלב, בדיוק ובכוונה מופלאה. הוא העביר לנו את ההרגשה שאסור לשכוח להתייחס לכל פרט, וחובה לשים לב לכל נקודה, ולו גם כזאת שנראית על פניה כשולית. לכל נקודה ונקודה היה רבי שמואל מתייחס בכובד ראש ומייחס חשיבות רבה. כשמאזינים ומתמקדים בהקלטות מאותם שיעורים מופלאים אפשר להבחין, כי גם לשתיקה שבין נקודה לנקודה, ובין השאלה לתירוץ, ובין התירוץ לתוספת הביאור שבעקבותיו - יש משמעות גדולה. רבי שמואל רצה לבטא בכך את הערכה והיוקר העצום שיש לכל מהלך וחידוש בדברי תורתנו הקדושה.

רבי שמואל לא חיפש מהלכים מהפכניים. הוא ביקש ללבן את הדברים ולתת להם את הנוסח הנכון ואת ההגדרה המתאימה. השומעים חשו, כי בהחלט צריך לדעת כיצד להעביר את הצליל של הדברים, כך שיובאו וישמעו נכון. שמעתי מתלמיד חכם גדול שהגדיר לי את שיעורי רבי שמואל על מסכת מכות, כי כאן ניתן לשמוע את 'הצליל' של רבי שמואל. זו הייתה המחמאה הגדולה ביותר, שב"ה הצלחנו להעביר את אותו צליל מיוחד דרך הספרים. נקודה נוספת הראויה לציון רב היא העובדה, שכל שיעור ושיעור היה כחדש ומחודש ממש. זכורני כי פעם מסר שיעור כללי במסכת בבא בתרא. היה זה שיעור כללי שכבר אמר בעבר ואף נדפס בשיעורי הר"מים. אולם מי שהתבונן בפניו חש, כי מבחינתו זו הפעם הראשונה ששיעור זה נמסר. הוא עמד על הדיוק עם כל ההתלהבות ותנועות

כשמאזינים ומתמקדים בהקלטות מאותם שיעורים מופלאים, אפשר להבחין, כי גם לשתיקה שבין נקודה לנקודה, ובין השאלה לתירוץ, ובין התירוץ לתוספת הביאור שבעקבותיו יש משמעות גדולה. בכך ביטא את היוקר העצום שיש לכל מהלך וחידוש בדברי תורתנו הקדושה

הוא היה אומר

מצינו בחז"ל (קידושין סו:) על רבי טרפון שבשעה ששמע סברא חדשה מרבי עקיבא, אמר לו, כל הפורש ממך כפורש מן החיים. ואין זו סתם קריאה של התפעלות בעלמא, אלא שרבי טרפון הרגיש בנפשו – בשומעו הסברא – כי נוספה בו חיות חדשה, והרגיש שאם היתה חסרה לו סברא זו, היה חסר לו חלק של חיים, ועל כן קרא רבי טרפון, כל הפורש ממך כפורש מן החיים. [זכרון שמואל, שיחות, עמ' תקלז]

בנוסח התפילה: כי באור פניך נתת לנו ד' אלוקינו תורת חיים. התורה היא תורת חיים, לא רק משום שהיא מורה לנו ומלמדתנו אורח חיים למעלה למשכיל, אלא שזו היא מציאותה ומציאות לימודה, תורת חיים, תורה של חיים.

[זכרון שמואל, שיחות, עמ' תקלז]

נקבל על עצמנו ללמוד תורה בכל כוחנו, ואין הכוונה בדוקא ללמוד כל כ"ד שעות היממה, אלא שבאותה שעה שעוסקים בתורה יהא הלימוד בכל החיות ובכל הרגשי הלב והנפש, ובודאי שלימוד זה יגרור אחריו תוספת שקידה והתמדה, ועל ידי שנתחזק בזה, מובטחים אנו שיפתחו לפנינו כל שערי ההצלחה.

[זכרון שמואל, שיחות, עמ' תקלז]

מצינו באהרן הכהן שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ב) שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרבן לתורה. ובאמת דבר זה אינו כלל שלא נאמר בו "חוי", כי ככל מצב יש צורך בשיקול הדעת לשפוט איך צריכה להיות ההנהגה, שיש לפעמים שמחמת חששות של תקלה צריך לנהוג בהרחקה בתכלית הריחוק.

[זכרון שמואל, שיחות, עמ' תקעב]

אמנם דבר גדול הוא לקרב רחוקים לתורה ויהדות, ובייחוד במקומות מרוחקים ממרכזי התורה. אך יש להזהר שלא להיות בבחינת "מנגי ארובות", שהם עושים אמנם עבודה חשובה מאוד והכרחית, אבל הם בעצמם משחירים. [זכרון שמואל, שיחות, עמ' תרג]

לדעתי, לכן רבי שמואל נמנע מלכתוב בעצמו. בעבר הוא הדפיס שטיק'ל תורה על 'חלה'. הוא כתב ומחק, קיבל מהדפוס ושוב תיקן, וכן הלאה וכן הלאה פעמים רבות.

רבי שמואל אמר פעם שצריכים לדקדק בכל מילה ומילה שכתב מרן הגרי"ז מבריסק זיע"א. והסביר זאת באומרו שכאשר מרן הגרי"ז זצוק"ל כתב חידוש בעצמו, הוא נכתב על ידו בדקדוק גדול. נראה שכך היה בדיוק עם רבי שמואל עצמו. כל מילה ומילה נכתבה על ידו בדקדוק נפלא. כי זאת יש לדעת: רבי שמואל יכל לומר שני מהלכים אדירים בשיעור כללי, אך בעצם הוא אמר אותם בשני משפטים בודדים בלבד!

לסיום, מבקש הגאון רבי שמואל דוד שליט"א לעמוד על נקודה אחת מני רבות בגדלותו ובמעלותו של מורם ורבים בדרך הלימוד של רבבות בני התורה בכל רחבי העולם התורנית. רבי שמואל זצוק"ל היה יכול לומר שיעור כללי שלם במתיקות ובטוב טעם; לשומעים המתענגים על דבריו היה נראה כי תירץ וביאר את כל הקושיות שהתקשו בהן בישיבה. אולם לבסוף הפטיר: 'אבל עדיין צריך ביאור!'. הוא לא התעלם לרגע מן הקושייה, ולא שכח לרגע כי בכל המהלך המחודש שאמר זה עתה והתקבל בהנאה מרובה בין עשרות הצורבים, נותרה כאן שאלה שאותה זקוקים אנו לבאר וליישב.

רבי שמואל יכל לומר שני מהלכים אדירים בשיעור כללי, אך בעצם הוא אמר אותם בשני משפטים בודדים בלבד!

"איננו קבלנים ליישב קושיות. אם למרות כל מה שאמרנו, אנחנו עדיין מתקשים, עלינו לזכור זאת", אמר לא פעם. אסור לנו לרמות את עצמנו ולחשוב שהגענו לחקר האמת.

תמונה נדירה משמחת נישואי הגר"נ נבנצאל זצ"ל שנלב"ע בחודש האחרון

"אני מעדיף להישאר בדעה צלולה, כדי שאוכל לעבוד את הקב"ה בשלמות"

י. ויין

* שיחה מרטיטה עם בני משפחתו של המשגיח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, על גאון המוסר ולפיד האמונה, שלימד את כל סביבתו פרקים נוראים בדרכי קבלת יסורים באהבה, מתוך דבקות מוחלטת ברצון שמים - בלתי לד' לבדו *

אולם חשנו כי חובה עלינו לנסות ולעשות זאת בכוחנו הדל.

ניגשנו למלאכה הכבירה בסיועם האדיב של בני משפחתו ומקורביו של המשגיח הגה"צ זצוק"ל שפתחו לפנינו את אוצרם הטוב. בקשנו אמנם פתח כחורו של מחט וקבלנו בסייעתא דשמיא כפתחו של אולם. יודעים אנו כי עדיין תקצר הירד מלעמוד על תפארתו ואור יקרתו של מי שעמל, יגע והתמסר להעמיד לגיונות של מלך למן הגיל הרך ועד לישישים ובני שיבה, אך פטור בלא כלום אי אפשר. תקוותנו ותפילתנו שאכן הצלחנו לכסות מעט מאורו הנעלם ומגדלותו העצומה.

ישנה שאלה שבוער עסקו בה רבים בדור האחרון. בשל מה זכה רבי חיים זצוק"ל ששפתותיו כה דובכות ומתבדרות בבתי המדרש?

מובן שקשה לענות על כך. הלא הדברים שמורים רק ליודעי ח"ן, אולם ננסה לענות על כך עפ"י דבריו של רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל בבואו לנחם אבלים לאחר פטירת המשגיח זצוק"ל: "רבי חיים זצוק"ל הצליח בכל מה שעשה, משום שהכל היה אצלו לאחר מחשבה. כל מה שכתב או אמר היה מחושב ומסודר אצלו לפרטי פרטים". אנחנו אכן זכינו לראות אצלו הנהגה זו בכל רגע ורגע מחייו. הוא

אתם מבקשים אתם לעמוד במשהו על טיבו, שיגו ושיחו של המשגיח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, יש להסכית לעובדה הבאה, פותחים בני משפחתו של הגה"צ זצוק"ל את שיחתם המיוחדת ל'הפלס' במלאות עשרים ושש שנים לפטירתו.

היה זה בחודשים האחרונים לחייו של המשגיח זצוק"ל. הייסורים והסבל שעבר אינם ניתנים לתיאור כלל. אך להפתעתנו סירב המשגיח ליטול משכחי כאבים חזקים שהיו לבטח מקילים עליו מאוד. ניסינו לשכנעו. הרופאים לחצו, אך הוא נשאר עיקש בדעתו שלא ליטול את אותם הכדורים. אחד מבני משפחתו שיחי' לחץ מעט, והמשגיח זצוק"ל הפטיר בפשטות אופיינית לו כל כך: "אני מעדיף להישאר בדעה צלולה כדי שאוכל לעבוד את הקב"ה בשלמות. זה חשוב ויקר לי גם במחיר של כאבים עזים!"

קשה לגעת בשולי גלימתו של אחד מגדולי מרביצי התורה והיראה בדור האחרון, שבכל היכלי התורה הוגים ויגעים בדברי הדרכתו בתפילה ובעבודת ד'. ישישים ובני תשחורת מכינים עצמם ל'ימים הנוראים' עם ה'שפתי חיים', הסולל ומיישר להם את הדרך הראויה להיכנס בשעריה של יראת השמים.

רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל בבואו לנחם אבלים לאחר פטירת המשגיח זצוק"ל: "רבי חיים זצוק"ל הצליח בכל מה שעשה, משום שהכל היה אצלו לאחר מחשבה. כל מה שכתב או אמר, היה מחושב ומסודר אצלו לפרטי פרטים"

בעת חוליו הגדול ניגש אחד מתלמידיו וניסה לעודדו. אמר לו המשגיח זצוק"ל: "דע לך, שאינני צריך עידוד. מעולם לא הרגשתי קרבת אלקים כה גדולה, כפי שאני מרגיש עתה. ב"ה שהקב"ה רוצה בטובתי, ואני מקבל הכל בשמחה". פעם אף הוסיף ואמר לאחד מבניו הקרובים שיחי': "רצון הבורא אינו דווקא שאוכל שוקולדה. לפעמים צריך לאכול גם דברים לא נעימים". גם זה, מוסיפים בני המשפחה, נאמר בפשטות ובטבעיות ללא שראו על פניו כל התרגשות או התעלות. כך הוא חי ואת זה הוא העביר הלאה לשומעי לקחו הרבים.

ביום שבעה עשר בתמוז האחרון לחוליו הגיע רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לבקרו בביתו. המראה היה נורא. המשגיח זצוק"ל כבר היה במצב קשה מאד. על פניו נראה הסבל הרב שעבר עליו באותה שעה. רבינו הגדול מרן זיע"א ישב חמש דקות ולא דיבר מילה, רק מלמל לעצמו מספר פעמים 'אוי רבנו של עולם, אוי רבנו של עולם'.

לבסוף התרומם רבינו הגדול מרן זיע"א מכסאו ואמר: "תדע לך שהייסורים שיש לך שווים מיליארדים. לא שווה להחליף אותם בשום דבר. על הייסורים בעתיד צריך להתפלל שלא יבואו, אך על אלה שכבר באו צריך להודות ולהלל".

מרן זיע"א המשיך וסיפר למשגיח זצוק"ל שהאזין ברוב קשב ובהנאה בלתי מוסתרת, שהיה אצלם ברוסיה יהודי נכבד שהיו לו הרבה ייסורים וצרות גדולות. שכאשר באו לנחמו, פשוט לא הבין מה רוצים ממנו. הלא זוהי מתנת שמים מיוחדת ומה יש להתאונן על כך.

לעולם לא עשה דברים בפזיזות, ומעולם לא היה שייך אצלו מושג של כבוד אגב' או 'בלי כוונה'. פעמים הדברים הללו היו עמוקים עד להחריד. באחת הפעמים, לפני שיצא מביתו בדרכו למונית שתיקח אותו לשדה התעופה לחו"ל לצורך טיפולים רפואיים, עצר לפתע והחל להסביר לבני הבית איך משתמשים במצלמה שרכש בעבר. אי מי העז ושאל: עד כדי כך? והמשגיח זצוק"ל הסביר בפשטות: "אולי כשלא אהיה בבית משהו ירצה להשתמש במצלמה ולא יידע איך מפעילים אותה"...

אגב, ממשיכים בני שיחנו שליט"א, העניין הזה של מחשבה עמוקה בכל דבר ועניין ליווה את המשגיח זצוק"ל בכל דבר קטן כגדול, גם כשלפעמים, המתבונן מן הצד כלל לא הבחין כמה מחשבה מושקעת במעשיו של המשגיח. ותעיד על כך העובדה הבאה. יום אחד הבחין המשגיח זצוק"ל כי לאחד מהבחורים המבוגרים בישיבה אין חברותא. המשגיח ניגש לאברך תלמיד חכם וביקש ממנו שילמד עם אותו בחור, והוא, המשגיח, ישלם לו על כך. ואכן כך הווה. השניים למדו בחברותא זמן רב.

יום אחד נודע לאותו בחור מבוגר כי רבי חיים משלם לחברותא שלו כסף עבור הלימוד. הבחור נפגע, ניגש לרבי חיים והחל לצעוק ולבזותו לעין כל, באומרו: 'וכי מה חושב המשגיח שאני נצרך? האם זקוק אני לעידוד ולתמיכה עד שהמשגיח צריך לשלם כסף עבור לימוד עמי?!'

רבי חיים זצוק"ל הסביר לו במתק לשונו כי ראה שהאברך היקר הזה זקוק לכסף ומצא דרך מתאימה לעזור לו בדרך כבוד. הבחור שמע את הסברו של המשגיח ונרגע. אך את רבי חיים זה עדיין לא סיפק. הוא החל ממש להתחנן ולבקש מאותו בחור שישלח וימחל לו על מה 'שעולל לו', ולא נרגע עד שהבחור נאות 'לסלוח' לו על העוול הגדול שעשה לו.

אחד מבני הישיבה שהיה עד למעשה הנורא, ניגש למשגיח ושאלו כיצד מחל כך על כבודו ולא ענה לאותו בחור כראוי לו, אך המשגיח כלל לא הבין על מה המאומה. "אני רואה", הסביר לבן הישיבה ההמום, שהבחור כרגע כועס, אז אני צריך לענות לו לפי מצב רוחו כעת".

כפי שצינינו, הדקדוק במחשבה היה אצלו כל כך עמוק בכל עניין עד שכאשר נסע לחו"ל הוא לקח עימו זוג תפילין זעירות מאד. בהסבירו כי עלול להיווצר מצב של חטיפת מטוס (זו הייתה תקופה בה נחטפו מטוסים רבים בעולם) והוא מעוניין שבכל מצב יהיו עימו תפילין.

קרבתו לקב"ה

המשגיח זצוק"ל, אומר לנו אחד מגדולי תלמידיו שליט"א, היה מסתובב כל ימיו עם רצון עז להתקרב יותר ויותר להקב"ה. באחד הימים סיפר לבניו ביתו, כי נפשו נקשרה למורו ורבו מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל, משום שהגרא"א דסלר זיע"א ידע לתאר היטב מהו עולם הבא. זה, אמר רבי חיים, "הביא אותי להתפעל ולהרגיש את העולם הבא גם בעולם הזה".

קשים בחו"ל, היה נראה במצב נורא. זקנו ההדור נשר והיה ממש קשה לזהות כי זהו אותו רבי חיים.

המשגיח זצוק"ל עשה את דרכו לעבר הישיבה ולפתע פגש באחד מידידיו הגדולים, אך הלה לא זיהה אותו. המשגיח זצוק"ל ניגש לאותו ידיד ולחש לו בשקט: 'אני חיים פרידלנדר'. אותו ידיד נרעד, נרעש ונפחד. אך רבי

והמשיך מרן זיע"א ואמר למשגיח זצוק"ל, "אמנם קשה לך עתה לעשות הרבה מצוות כפי שהיית רגיל לעשות עד כה. אך יש לך אפשרות לעשות מצווה ע"י מחשבה. תחשוב באמונה, תתבונן בבריאת העולם, זוהי גם מצווה". את האושר שניכר על פני המשגיח אי אפשר לתאר במילים לעולם. היתה זו מתנה כל כך יקרה שהוא קיבל ממרן זצוק"ל, עד שהיה נראה כי רק שניהם מסוגלים להבין על מה מדובר.

בהזדמנות זו סיפר אחד מבני הבית למרן זיע"א כי את הספר החדש על הרמח"ל, שיצא באותה עת ממש, כתב המשגיח בעודו עושה את דרכו לעבור טיפולים קשים רח"ל בחו"ל, ואפילו לאחר זריקת ההרדמה המשיך לכתוב. מרן זיע"א התפעל וממש לא יכל להוסיף אף מילה, אך ביציאתו מן הבית הפטיר מרן זיע"א ואמר לסובבים: "רבי חיים שאל אותי לאחרונה מספר פעמים, האם צריך לבקש סליחה מפלוני ומאלמוני. אך דעו לכם: רבי חיים לא צריך לומר וידוי. הוא עשה כסדר תשובה. כל ימיו הוא חי בתשובה".

המשגיח זצוק"ל ראה בכל דבר ודבר שנקרה בדרכו הארת פנים משמים. באחד הימים התבטא ואמר על ייסוריו הגדולים: "כמה צריכים אנו להודות להקב"ה שמעביר לנו את המחלה בצורה כזאת. הרי זה היה יכול להיות בצורה יותר גרועה". כלל לא עלה בדעתו שאפשר בכלל להתלונן או לבכות על מר גורלו וכאביו המרובים. זכורנו כי באחת הפעמים, לאחר ששב ארצה מטיפולים

"באחת הפעמים,

לפני שיצא מביתו

בדרכו למונית שתיקה

אותו לשדה התעופה

לחו"ל לצורך טיפולים

רפואיים, עצר לפתע

והחל להסביר לבני הבית

איך משתמשים במצלמה

שרכש בעבר. אי מי

העז ושאל: עד כדי כך?"

אליה, ישיבת פוניבז'... כל אלו אינם שווים, הם לא בגדר של מסירות נפש? ענה לו המשגיח זצוק"ל: 'אינני זקוק לעידוד. אני זקוק לחיזוק!'

'אחריות'

לאחר פטירת המשגיח זצוק"ל סח אחד מבעלי התשובה הרבים שהתקרב דרכו לדרך התורה: היכרותי עם המשגיח רבי חיים החלה באופן פלאי. כששמעתי מהי תורה ומה הן מצוותיה נכנסתי לאחד מבתי הכנסת ובקשתי מיהודים טובים ששהו בו באותה עת שיתנו לי תפילין כדי שאוכל להניחן. באותו בית כנסת שהה גם המשגיח רבי חיים זצוק"ל. הוא ניגש אלי ושאלני: התבוא לבית הכנסת הזה גם מחר? השבתי לו, הן. למחרת בבוקר הופיע רבי חיים עם זוג תפילין חדשים. ללא שאלות ושיחות מיותרות הוא הגיש לי את זוג התפילין ואיחל לי הצלחה בהמשך דרכי. לאחר זמן, כשנתברר לי מי הוא אותו יהודי טוב לב, נודע לי שרבי חיים זצוק"ל נסע באותו יום במיוחד לירושלים, שם רכש עבורי את זוג התפילין. וכל זה ללא שאיש ידע במה ועל מה מדובר.

כמו כן סח בעל תשובה נוסף: בתחילת דרכי בעולמה של תורה, נהניתי מאד לשמוע ולהאזין להרצאות ולשיחות חיזוק, אך משום מה עדיין היה לי מאד קשה ללמוד גמרא. הדבר נמשך פרק זמן לא מבוטל, עד שפגשתי בו ברבי חיים זצוק"ל. הוא האזין לקשיי ואמר לי בפשטות: בוא נתיישב

חיים מיהר להתנצל על שציער אותו. רק לאחר ששוכנע כי לידידו אין 'טענות' על שציער אותו, נרגע, והמשיך בשיחתו.

על גדלותו העצומה, אומר ל'הפלס' אחד מתלמידיו הגדולים, תוכלו ללמוד מהעובדה הבאה: לפני שהחלו לעשות לו הקרנות, הסבירו הרופאים למשגיח זצוק"ל כי קיימת מציאות של תופעת לוואי. המשגיח זצוק"ל התעניין באלו תופעות מדובר, והרופאים נתנו דוגמא אחת מני רבות. חוסר תאבון. לתדהמתם הפטיר רבי חיים בשמחה: "מצוין. עכשיו אוכל לאכול רק לשם שמים".

לפני פטירתו ביקש שיביאו לו את הדפדפת שלו. כשהגישו למשגיח את הדפדפת המבוקשת, מיהר להוציא מתוכה את 'פנקס הקבלות' שרשם לעצמו. לשואליו הסביר כי 'עוד עלולים לחשוד בי בדברים שאין בי'. כשסיפרו את המעשה הזה לרבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, הפטיר על אתר: "הוא היה בן אדם שהיינו צריכים לבקש ממנו מחילה על שלא נהגנו בו מספיק כבוד".

אגב, בידוע כי מרן הרב מפוניבז' זצ"ל אמר עליו כי יש לו את המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם.

באחד הימים הקשים, כאשר היה במצב גופני ירוד מאד, אמר המשגיח זצוק"ל את תפילת העקדה, וכשסיים, החל לבכות בכי תמרורים. לפתע התרומם מכסאו ואמר לאחד מבניו שליט"א: כל ימי ביקשתי למסור נפשי בשביל מצוות, אך לא הצלחתי. שאלו בנו שליט"א: וכי תלמוד תורה 'תורת אמת' שהקמת, ישיבת נתיבות' שהתמסרת

**סח בעל תשובה:
רבי חיים שמע
על קשיי, ואמר לי
בפשטות: 'בוא נתישב
ללמוד ביחד גמרא'...
עד היום אני חש,
שכל החשק והרצון
שיש לי ללמוד
ולהתייגע בתורה,
בא בזכותה של
אותה שעת לימוד
במחיצתו של המשגיח
רבי חיים זצוק"ל**

ללמוד ביחד גמרא. רבי חיים ניגש לארון, הוציא ממנו גמרא מסכת 'בבא מציעא', ובמשך שעה ארוכה הסביר לי בטוב טעם את הגמרא עם פירוש רש"י. לאחר מכן אף הוסיף וביאר לי כמה וכמה 'מפרשים', עד שנכנס בי טעם וחשק בלימוד. היום, ממשיך אותו בעל תשובה, אוכל לומר בבירור כי כל החשק והרצון שיש לי ללמוד ולהתייגע בתורה הקד' בא בזכותה של אותה שעת לימוד במחיצתו של המשגיח רבי חיים זצוק"ל.

סח אחד מהיהודים היקרים שעזרו למשגיח זצוק"ל בכיסוסו ובשגשוגו של ת"ת תורת אמת בבני ברק: פעם נסעתי עם רבי חיים זצוק"ל לגייס כספים עבור הת"ת. התעכבנו מעט מעבר למשוער ולפתע הבחין רבי חיים בחנות פרחים פתוחה בקרבת מקום. ניגש רבי חיים למוכר קנה ובקש לרכוש שני זרים. זה אחד הוא הגיש לי והסביר לי כי עלי להביאו לרעייתי כדי לפייסה על שאחרתי מעט לשוב!

'נקיות'

כשרעיינו הרבנית תליט"א באה לבקרו בחו"ל בעת מחלתו הקשה, יצא המשגיח זצוק"ל לקבלה בשדה התעופה ואמר לה: 'דעי לך, יש הרבה ביקורת על ארץ זו, אך אסור לדבר על ארץ מארחת'.

סח הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל: בשנת תשמ"א ניגש אלי רבי חיים זצוק"ל וסיפר לי כי הוא חושב להקים כולל 'קדשים' לאברכים מצויינים, שכבר מילאו את כריסם בסדרי 'נשים' ו'נזיקין'. רבי חיים הוסיף וציין כי ישנו גביר גדול המוכן לשלם סכומי כסף גדולים לאברכים שילמדו בחשק ובהתעלות גדולה. אותו גביר רצה שיהיו ככולל מבחנים עם ציונים. אברך שיצליח יקבל יותר מאברך שיקבל ציון נמוך יותר. רבי חיים הוסיף ואמר כי אינו מעוניין לומר שם שיחות או שיעורים ומטרתו היא שהכל יתנהל בהיחבא מבלי שיידעו מי עומד מאחורי היוזמה המופלאה. אולם הוסיף רבי חיים זצוק"ל, כי אמר לאותו גביר, שטרם יקבל את החלטתו אם לפתוח או לאו, עליו להיוועץ ברבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל. התוכנית הייתה שלאחר תפילת מנחה הוא יגש למרן זצוק"ל ויתיעץ עימו.

וכך היה. רבי חיים סיפר על התכנית למרן זצוק"ל ומרן זצוק"ל השיב כי יש להמתין עוד שני זמנים בטרם ייפתח הכולל. שב רבי חיים וסיפר לגאון רבי משה מרדכי זצוק"ל את תשובתו של רבינו הגדול מרן זצוק"ל, ואמר כי אכן גונז את התכנית לעוד שני זמנים.

שאלתי אותו, המשיך רבי משה מרדכי זצוק"ל וסיפר, מה טעמו של מרן זצוק"ל, ומדוע החליט כי יש להמתין עוד שני זמנים? ענה לי המשגיח בנעימות אך בנחרצות: "את חיים פרידלנדר לא מעניין 'מדוע'. זו תשובתו של רבינו, וכך אנהג. אני לא שואל ולא משכנע לנהוג כך או אחרת".

"תלמוד למסכת ערדיות"

ג. ספרן

* על איזה חיבור בירך החיד"א "ברוך שחלק"? מהו החיבור שעמד במחלוקת חכמי ווילנא ובעל "סדרי טהרות"? * סיפורו המופלא של חיבור יחידי הגנוז מזה כחמש מאות שנה, מגולה לגולה, וגילויו הקרוב *

בפולמוסים תורניים שהסעירו את עולם התורה בדורות האחרונים.

"מצאתי שיש לכולה תלמוד"

פירושו של רבינו שלמה בן רבי יוסף סיריליאו, המכונה הרש"ס, ידוע ומוכר לכל באי שערי הירושלמי בסדר זרעים. אך לא רבים יודעים על החיבור שערך על מסכת עדיות.

על יחודה של מסכת עדיות כתב המאירי בפתחתו לבית הבחירה למסכת עדיות: "וכבר ביארנו בפתחת החיבור על זאת המסכתא, שאינה מכוונת שאר עניני הסדר, אלא שנתגלגלה בתוכו, שרצו לסמכה למסכת אבות

את הפרשיה המיוחדת שנגולל כאן, ראוי לפתוח בדברי החיד"א בספרו 'שם הגדולים':

"מהר"ר שלמה סיריליי חובר פירוש לירושלמי, פירוש מופלא על סדר זרעים ושקלים, וישנו בעה"ק ירושלים ת"ו כתב יד והנאני מאד. גם ראיתי בכתב יד שחיבר גמרא על מסכת עדיות שקיבץ מדברי התלמוד דשייכי לה והוסיף נופך בלשון תלמוד וביאר עליה פירוש רחב, ובאה לידי גמרא זו וברכתי ברוך שחלק".

חיבור ייחודי זה של הר"ש סיריליאו היה טמון וגנוז באוצרות מלכים, כחמש מאות שנה, ועתה בימים אלה הגיע זמנו לראות אור עולם.

הסיפור העומד מאחורי החיבור, מדהים ומרתק, ונוגע

19

פולמוס גאוני ווילנא

בעוד החיבור גנוז בכתב-יד, כבר הפך לציון-דרך בפולמוס תורני רוגש, שהתחולל לפני כ-140 שנה.

בשנת תרל"ג הוציא לאור הגאון רבי גרשון חנוך העניך ליינער זצ"ל, האדמו"ר מראדין (הידוע בשם 'בעל התכלת', על שם פעילותו לזיהוי וחידוש התכלת), 'גמרא' למסכת כלים, לה קרא 'סדרי טהרות'. בחיבור זה אסף מכל דברי חז"ל הנוגעים לענייני משניות כלים וערכם בתבנית גמרא, כשסביבם שני פירושים, פירוש קצר ופירוש ארוך, כדמות פירוש רש"י ותוספות. את הספר מעטרו עשר הסכמות של גאוני דורו. ביניהם יש למנות את הגאונים המפורסמים: השואל ומשיב, רבי יצחק אלחנן, הישועות מלכו מקוטנא, רבי חיים ברלין ועוד.

מנגד, במכת"ע 'הלבנון' פרסמו דיני ווילנא הגאונים: רבי בצלאל הכהן בעל ראשית ביכורים, רבי יוסף בעל הגהות 'פורת יוסף' על הש"ס, רבי יצחק אליהו לאנדא בעל ברורי המידות ושאר ספרים - 'אזהרה חמורה' אודות ספר זה. עיקר תרעומתם יצאה על עשיית חיבור בתבנית גמרא, וכך כתבו באזהרתם:

"וכל עם בני ישראל הקדושים והמאמינים בני מאמינים, כי אחר חתימת התלמוד קדש הקדשים, לא איתא עוד אינש על כולא יבשתא אשר יבוא אחר המלך מלכו של עולם

לסיבת התדמותה אליה, לענין היותה משניות בלא סוגיא כמוה. ששתייהן לבר נמצאו בלא גמרא לא בבליית ולא ירושלמית".

דברים דומים כתב גם הרש"ס בפתיחת פירושו לירושלמי, ושם סיפר גם על חיבורו זה.

"ומתוך קריאתי ולמודי ראיתי שבסדר נזיקין חסר תלמוד לשתי מסכתות, עדיות ואבות... אבל עדיות הוא מסכתא חמורה, ומתוך קריאתי ולימודי בה מצאתי שיש לכולה תלמוד, ומה שלא יש בבבלי אספתי מן הירושלמי באופן שיש לה תלמוד ופירוש של תוספתא שלה כאשר תראה, וליקטתי ואספתי הכל, וכל תלמוד של משנה כתבתי במקומה, ופירוש רש"י ז"ל במקומו, והתוספות זל"ה במקומם כתבתי. ואמרת הנני בא לערוך לה שולחן כמו שכתוב: טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכתי שלחנה..."

הרש"ס קיצר מאד בתיאור של חיבורו למסכת עדיות, אבל כיום, כאשר החיבור מונח לפנינו, ניתן לתארו בקיצור. כידוע רוב משניות עדיות נשנו במרחבי התלמוד, שם באה גמרא ערוכה לצידם. הרש"ס ליקט את כל הסוגיות הללו, מן הבבלי ומן הירושלמי, והציגן סביב משניות עדיות. פעמים ליקט גם קטעים מספרי, או מסדר עולם ועוד מדברי חז"ל. ובנוסף, כמו שכתב החיד"א, "הוסיף נופך בלשון תלמוד".

לצד ליקוט נפלא זה כתב הרש"ס פירוש רחב. בסוגיות שנלקטו מן הבבלי, מבוסס הפירוש רובו ככולו על רש"י (וקצת מתוספות ומחידושי הרש"ס). ואילו בסוגיות מן הירושלמי, כתב הרש"ס פירוש חדש ומקורי. כך שחשיבות מיוחדת לחיבור זה הוא בפירוש לירושלמי, שלא זכינו בו לפירוש הרש"ס אלא לסדר זרעים ומסכת שקלים בלבד.

כאמור, החיד"א ציין כי חיבורו של הרש"ס אינו גמרא של ממש למסכת עדיות, שנמצאה בגניזה... אלא כל כולו בנוי על ליקוטים מדברי חז"ל, בתוספת לשונות של הרש"ס עצמו בסגנון גמרא. החיד"א - שרגלים לדבר שכתב היד היה זמן מסוים בבעלותו - היה הראשון שעמד על טיבו המדויק של החיבור.

אמנם נראה כי היו שסברו בתחילה, כי חיבור זה הינו גמרא מקורית למסכת עדיות. כך למשל כותב רבי שלמה עדני בעל מלאכת שלמה בראש פירושו למסכת עדיות: "ומה מאד תמהתי ושמחתי על מה שמצאתי בכתיבת יד לשון גמרא על קצת מקומות ממסכת זו. וזה מה שמצאתי כתוב עלה דמתני', גמרא מכרי תנא משבועות קא סליק [...] ומצאתי עליה פירוש מכוונה להחכם הרב ר' שלמה שיריליו ז"ל וזל"ה...". אמנם, מהמשך פירושו של ר"ש עדני נראה שבהמשך כתיבת הפירוש עמד על אופיו האמיתי של החיבור, כי הוא ליקוט מסוגיות התלמוד, ולא גמרא שנתחברה על מסכת עדיות.

"רבי יצחק אלחנן

עלה על

הסולם קטן

שעמד בביתו

והוציא לי

ספר אחד,

כי כבר נדפסה

מסכת אחת,

כמדומה על עדיות,

בתוספת גמרא

מהגאון מהר"ש

סירולי זצ"ל

כמדומה"

תלמודה של מסכת עדיות דמהר"ש סיריליאו

והוא
ליקוט דברי חכמינו ז"ל
וחידושים מקוריים בסגנון תלמוד
למסכת עדיות

יסדו אף פירשו
האי תנא ירושלמא
רבינו שלמה בכה"ר יוסף סיריליאו ז"ל

יו"ל לראשונה
מותוך כתב יד מוגה בעצם כ"ק המחבר
בתוספת ציוני מקורות והערות

ע"י
בצלאל בהג"ר דוד דבליצקי

שער תלמוד מסכת עדיות העומד לראות אור בימים אלו

מהורדנא ולימים מרבני ארה"ב המפורסמים) שנפגש עם הגרי"א ושוחח עמו על הסכמתו לחיבור "סדרי טהרות", ומתוך דבריו מתברר שגם הגרי"א סמך בזה על חיבורו של הרש"ס!

ואלו דבריו:

"שהייתי אצלו [אצל הגרי"א] כשתי שעות ודברנו אז בגין המחלוקת שנתהוה אז בינו לבין הרבנים הגדולים המו"ץ דווילנא, בגין איסור אתרוגי קורפו ובגין הסכמתו על הדפסת מסכת כלים. ואמר לי אז, ע"ד האיסור שאסר אתרוגי קורפו וכו' וע"ד המסכתא כלים - עלה על הסולם קטן שעמד בביתו והוציא לי ספר אחד, כי כבר נדפסה מסכת אחת, כמדומה על עדיות, בתוספת גמרא מהגאון מהר"ש סירולי זצ"ל כמדומה".

ב"ה, לעמוד בסוד קדשו ולהוסיף במאומה חלילה על - או לעשות כמתכונת - התלמוד הקדוש, הנחתם בגושפנקא קדישא בימי רבינא ורב אשי..."

תומכי חיבורו של הגאון מראדזין הגיבו על אזהרה זו, כשהם מבקשים להיתלות באילן גדול הוא הרש"ס וחיבורו למסכת עדיות!

כך למשל בעיתון "המגיד" נתפרסמה תגובה מאת ר' שמחה שלמה יונגר לעווא מינסק, מחסידי איזביצא, הכותב בין היתר:

"לכו חזו מפעלות הגאון רח"ד אזולאי בספרו מערכת הגדולים שכתב בזה"ל: גם ראיתי מהגאון מוה' שלמה סיריליאו כת"י שחיבר 'גמרא' על מס' עדיות ... עכ"ל. והכת"י הזה הוא תחת ידי הגאון [מראדזין] נ"י, וכישע אלקים יוציא לאור עולם בקרוב וכל תופשי תורה יראו" וכו'.

גם ב"הלבנון" הגיב חכם אחד, ואף הוא מסתמך על 'גמרא' עדיות של הר"ש סיריליאו, הנזכרת ע"י הרב חיד"א, ללמד זכות על מחבר סדרי טהרות. על דבריו אלו העירו המולי"ם: "הגמרא הזאת היתה בידינו ועתה היא בידי הרב הגאון מראדזין ובדעתו להוציאה לאור עולם".

כאמור למעלה, הרי שהגאון רבי יצחק אלחנן, היה מן המסכימים על ספר "סדרי טהרות". ומעניין מה שסיפר הגאון רבי גבריאל זאב מרגליות (נכדו של הצדיק ר' נחומקה

**דייני וילנא
כתבו באזהרתם:
"אחר חתימת התלמוד
קדש הקדשים,
לא איתא עוד אינש
על כולא יבשתא
אשר יבוא אחר המלך
להוסיף במאומה
חלילה על - או לעשות
כמתכונת - התלמוד
הקדוש, הנחתם
בגושפנקא קדישא
בימי רבינא ורב אשי"**

"יכולים להדפיסו, אך לא כתונת הגמרא הקדושה עצמה ח"ו, ולא ניה ליה לרבינו הגאון הקדמון הנ"ל זצ"ל בודאי שיתחלל חלילה שם שמים על ידו בזה, כאשר יבואו לתלות בוקי סריקי ח"ו, על ידי חיבור גמרא חדשה שלו, אם תצא לאורה כתונת הגמרא ממש ח"ו"

וכך סיפר רבי שלום שרגא רובין אדמו"ר מצעשינוב ארה"ב: במאמרו 'ספרים באספקלריא של צדיקים':

"כידוע היה הרבי מראדזין למדן וגאון עצום, וכשהשלים ספרו סדרי טהרה על מסכת כלים נכנס לאביו הרה"ק בעל בית יעקב, הרבי מאיזבצא, והגיש לפניו הכ"י. אביו נתפעל מזה מאוד, ואמר לו: לא ארשה לך להדפיסו, עד שתביא לי שלשה דברים. א. אות מן השמים. ב. שכבר קדמוך מי שהוא בעשיית ספר כזה. ג. עשר הסכמות מגדולי ישראל. כששמע רבי גרשון העניך את שלושת התנאים, לא ידע מה לעשות. תינח הסכמות וכו' אבל אות מן השמים איך יכולין למצוא. כשיצא מאביו התחיל לישב בתענית ועשה שתי הפסקות, והיה מתפלל בפישוט ידים ורגלים שהשי"ת ישלח לו אות מן השמים, כשגמר תעניותיו קיבל ע"י הדואר מארצות המזרח קטלוג מבית מסחר ספרים ישנים, ובתוכו היה רשום חיבור מגדול אחד שהתחיל לחבר ספר כזה, רק לא אסתיע מילתא להשלימו. כשקיבל הקטלוג נכנס לאביו בהכנעה ואמר לו שכבר נתמלאו שתי בקשות הראשונות, אות מן השמים, ושכבר התחיל מי שהוא לחבר ספר כזה עוד בימי הקדמונים, ואביו הסכים על ידו".

***

עתה זוכים אנו כי חיבור חשוב זה, עומד לעלות על מזבח הדפוס ויאותר הלומדים לאורו. המהדיר כותב בפתח הדברים, כי בהוראת גדולי דורנו שליט"א, ע"פ אזהרת חכמי וילנא, נדפס החיבור שלא בתבנית גמרא, בצורה שלא יוכל איש לטעות שלפניו 'גמרא' אמיתית. וכך בכך, יוכל עולם התורה להתבשר מחיבור נוסף מתורתן של קדמונים, אשר חכמי הדורות שלפנינו נתאו לו, והחיד"א בירך עליו "ברוך שחלק מחכמתו"! ■

באותו זמן עדיין לא נדפס חיבורו של הרש"ס, וככל הנראה הראה הגרי"א זצ"ל את דברי החיד"א בשה"ג, המספר על חיבור זה.

"מהיום יחול דבר האיסור גם על מסכת זו!"

תגובתם של חכמי ווילנא, על השימוש שנעשה בחיבורו של הרש"ס כדי לשכך את ההתנגדות על חיבור "סדרי טהרות", לא איחרה לבוא. במכת"ע "כבוד הלבנון" חזרו האוסרים וכפלו את איסורם, ובתוך שלל הנימוקים אודות התנגדותם הנחרצת לחיבור "סדרי טהרות" והמכשלות אשר לטענתם עלולים להגרם עי"ז, הוסיפו וכתבו:

"וגם המסכת עדיות אשר יש כעת ת"י המחבר גמרא כלים הנ"ל, שהיא כ"י מהגאון הקדמון רבינו שלמה ז"ל סיריליאן, אם כי לא נודע אלינו על איזה תכונה סידר הגאון זצ"ל את הכ"י שלו על המסכת הנ"ל, אך עכ"פ הנה מהיום יחול דבר האיסור הג' הנ"ל גם על מסכת זו להוציאה כעת חלילה כתונת הגמרא הקדושה. כי גם הגאון הקדמון הנ"ל ז"ל לא היה כוחו יפה יותר מהרב רבינו הראב"ד ז"ל הנודע בפירושו למסכת זו. והלא יכולים להדפיסה על סדר הראב"ד ז"ל שם בזה, או על דרך אחר. אך לא כתונת הגמרא הקדושה עצמה ח"ו, ולא ניה ליה לרבינו הגאון הקדמון הנ"ל זצ"ל בודאי שיתחלל חלילה שם שמים על ידו בזה, כאשר יבואו לתלות בוקי סריקי בדבר הזה ח"ו, על ידי חיבור גמרא חדשה שלו, אם תצא לאורה כתונת הגמרא ממש ח"ו".

מתברר שבדעת האדמו"ר מראדזין היה להוציא לאור את ה'גמרא' לעדיות עוד בטרם יצא ערעורם של חכמי ווילנא על חיבורו. שהרי בחיבורו למסכת כלים הביא בכמה מקומות מחיבור הרש"ס, ובמקום אחד בספרו אף הודיע על תכניתו להוציא לאור את הספר:

"...ועיין בסדר גמרא עדיות להגאון הספרדי מהר"ש סיריליאן ז"ל אשר עודנו בכתובים תחת ידי, שהעיר ג"כ בענין זה הרבה, והוא ז"ל מפרש בענין אחר, ועל פי פירושו סידר הגמרא שם, ויש להעיר הרבה בדבריו ז"ל וכו', כאשר יראה המעיין, כאשר יעזרני השי"ת להוציא לאור סדר גמרא עדיות הנ"ל.."

ניתן להניח כי על רקע הוצאת חיבורו הייחודי "סדרי טהרות", סבר גם להדפיס חיבור זה. אך לפי גרסה אחת נתוודע הגאון מראדזין באורח פלא לחיבורו של הרש"ס וראה בו אות מן השמים כי מסכימים על חיבורו שלו.

רבינו שלמה סירילאו, הרש"ס, ותולדותיו

מראש ישיבה של ק"ק קאשטיליא בשאלוניקי, ועד לצפת ולירושלים

פסקי הלכותיו נפוצו בין חכמי צפת, וביניהם פסקים נודעים שעוררו חילוקי דעות בהלכה בין חכמי דורו. כמו תשובתו הארוכה אודות קדושת שביעית בפירות נכרים, שמסקנותיה נתקבלו ע"י המבי"ט - רבי משה מטראני, ואילו מרן - רבי יוסף קארו - וסיעתו חלקו עליה.

מצפת עלה הרש"ס לעיה"ק ירושלים. יש מכותבי תולדותיו שכתבו כי הרש"ס כיהן בירושלים כ'ראשון לציון', אך לא נמצא מקור לזה. (ככל הנראה, בזמן שהוא לא היה קיים עדיין תואר 'ראשון לציון' כלל). בכל אופן, דבר ברור הוא שהרש"ס נמנה על ראשי חכמי ירושלים וכך אנו מוצאים את חתימתו מיום 'כסלו שנת ש"ח, עם ראשי חכמי קהל האשכנזים בירושלים, על הסכמה לחיזוק תקנה קדמונית הפוסטרת ת"ח ממסים.

הרש"ס נפטר בין השנים שי"ג לשט"ו. בכתבים שנמצאו בגניזת קהיר, נמצא מכתב, חתום בכ"ק מרן רבי יוסף קארו בו מזוז מרן שני יהודים מצריים, לפרוע חובם לאלמנת הרש"ס, כאשר רע ומר מצבה של האלמנה והיתומים.

הרש"ס הינו ראשון פרשני הירושלמי לסדר שלם שפירשו נשתמר בידינו. עוד טרם הדפסתו הובאו פירושו בפי קדמונים כמו מרן בכס"מ ורבינו בצלאל אשכנזי בתשובתו. מפרשי הירושלמי שבאו אחריו, ופירשו בכת"י נודמן להם, ראו בו פותח שערי הירושלמי ועיקרי יסודותיהם בנויים על תורתו. מאות בשנים היה פירושו של הרש"ס טמון בכתבי יד עד שלפני כמאה שנה ויותר, הדפיס הג"מ ר"מ להעמאן את הפירוש לברכות, אחריו באו מדפיסי ווילנא והדפיסו את פירושו לפאה, ואילו שאר הפירוש לכל סדר זרעים נדפס ע"י הגה"צ רבי חיים יוסף דינקלס זצ"ל. הפירוש למסכת שקלים נדפס בידי הגאון רבי אפרים זאב גרבוז זצ"ל. לא רבים ידעו את

הסוד, כי עדין יש מתורת הרש"ס בכתובים, והוא חיבורו המופלא למסכת עדיות.

בראש החיבור החדש הציג העורך שליט"א מבוא רחב המתאר את סיפורו של הספר וגלגוליו, כמו גם את תולדותיו של המחבר. רבינו שלמה בן רבי יוסף סירילאו, המכונה הרש"ס, ידוע לכל באי שערי הירושלמי בסדר זרעים. ואעפ"כ לא ידוע הרבה על תולדות חייו. הרש"ס נמנה על מגורשי ספרד, מקום הולדתו המדויק במדינות

ספרד, לא ידוע. יש אומרים שנולד בעיר הנקראת סירילאו, ומכאן שמו. מקום חנייתו הראשון הידוע לנו הינו בקושטא, שם יצק מים על ידי גדול הדור רבי אליהו הלוי בעל 'זקן אהרן' (תלמיד חבר לרבינו אליהו מזרחי - הרא"ם). הרש"ס העריץ את רבו זה הערצה מופלגת, ואף רבי אליהו החשיבו והסכים עם דרכי הוראתו. כניכר מחילופי התשובות שלהם (זקן אהרן סי' ר"ט). לאחר מכן עקר הרש"ס לשאלוניקי, שם הוסיף ללמוד תורה מפי רבי יעקב בן חביב בעל 'עין יעקב', ובכמה מקומות בכתביו מכנהו הרש"ס, 'מורי ז"ל'. ואף מבנו רבי לוי בן חביב - הרלב"ח קיבל תורה.

לימים נתמנה הרש"ס ל'ראש ישיבה של ק"ק קאשטיליא בשאלוניקי', ישב בה על כסא המשפט, ואת שמו אנו מוצאים בפסקי דין של אותו הזמן. נראה שאף עמד בראשות בית דין. על אחר מגדולי דורו, רבי יוסף פירמון, רבו של המהרש"ך, יודעים אנו בכיורו שהיה תלמידו, וככל הנראה מתקופת ישיבת שאלוניקי, שם בשאלוניקי החל הרש"ס בכתבית חיבורו הכולל לירושלמי.

כידוע היתה צפת בימים ההם, תל שכל פיות פונים אליו, ובפרט חכמי פוזרת גולת ספרד. לשם כיוון פניו גם הרש"ס. אמנם שנת עלייתו המדויקת אינה ידועה, אם כי ידוע שבשנת ר"ץ עוד היה בשאלוניקי, ובשנת רצ"ט נראה שכבר היה בצפת.

עיקר זמנו של הרש"ס הוקדש להרכבת תורה לתלמידים וכמו שכתב בהקדמתו לירושלמי "רוב

מלאכתי היה בלימוד התלמידים תלמוד, ועיוני בו [בירושלמי] היה בגניבת זמן מן הלילה ומן היום, ואני קורא על עצמי גנובתי יום וגנובתי לילה..."

מכתב החתום ע"י מרן רבי יוסף קארו
בו מבקש מרן לדאוג לאלמנת הרש"ס

"רוב מלאכתי היה בלימוד התלמידים תלמוד, ועיוני בו [בירושלמי] היה בגניבת זמן מן הלילה ומן היום, ואני קורא על עצמי גנובתי יום וגנובתי לילה."

רפואה כהלכה

* קרוב לארבעים שנה מתקיימים שיעוריו הנודעים של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לפני צוותות של רופאים בכירים בכל תחומי הרפואה * חמשת כרכי "שיעורי תורה לרופאים", פותחים צוהר אל עולם עצום של דיונים ופסקים שעלו על שולחנו של הגר"י זילברשטיין שליט"א, ואוצר הלכתי נדיר המלווה במאות פסקים ועובדות מרבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל * יצאנו לעלעל בין בתרי התשובות והפסקים הנדירים *

י. וינטר

במקצוע זה, והקדיש לי מזמנו היקר זמן קבוע לשמוע את הספיקות והבעיות ולהשיב עליהם. וכמעט כל שיעור מהנדפסים כאן, נכתב לאחר הסכמתו. אך לא ידעתי אם תמיד ירדתי לעומק דברי מו"ח שליט"א רבן של ישראל, ימים על ימי מלך תוסיף, וחסד ד' מעולם ועד עולם על יראיו".

בכל מכל כל

"שיעורי תורה - לרופאים" - חמישה כרכים עבי כרס, גרושים במאות תשובות, עובדות, פסקים והכרעות במאות נושאים שונים בכל תחומי הרפואה. כך, למשל, עולים בין השאר נושאים כמו חיוב והנהגת רופא בזמן שביתת הרופאים, רפואה פרטית וציבורית, קדימה הלכתית של רופאים, פיקוח נפש - הגדרתו, טעות רפואית, תרומות איברים, רפואה משלימה, בריאות הנפש, כשרות התרופות, סיכון חיי שעה עבור חיי עולם, ועוד.

כך גם מגיעות אין ספור שאלות פרטניות: מה דינו של אדם שנדר בשעת צרה ללמוד רפואה ואשתו מתנגדת; טיפול על פי הוראת מנהל המחלקה נגד דעת הרופא המטפל; האם מותר לגדול הדור לסרב לקבל יחס מיוחד בבית חולים; טעמי

הנה בדורנו מתקיימת לעינינו הנבואה של 'הנה ימים באים נאום ד' אלוקים והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ד' -" כך פותח הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א את סדרת הספרים המדהימה "שיעורי תורה - לרופאים", ובה תמצות שיעורי הרפואה, הקדמה בה הוא מתאר כיצד נולד השיעור לרופאים ואיך ליווה רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל את ההכרעות ההלכתיות במשך שנים כה רבות

"קבוצת רופאים יראי ד' ובראשם ד"ר דב ארליך ע"ה, פנו אלי בשנת תשל"ד ובקשוני שאמסור שיעורי תורה לרופאים ללמד עמהם אחת לחודש שיעור תורה בענייני פיקוח נפש המטרידים אותם ושאר עניינים וספקות שהרופאים נתקלים בהם וחפצים לדעת מה היא דעת תורתנו הקדושה".

הגאון רבי יצחק זילברשטיין הסכים לבקשה, ומסביר מדוע: "והסכמתי להם, בידועי את טוב לבו של מו"ח מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל, עטרת תפארת ישראל, שכל חדרי התורה נהירים לו, וברוחב דעתו הזך, יוכל להדריכני בזה. והוא ברוב חסדו פתח לפני שערי חכמה

כמה "טעימות" קצרות מהפסקים הנפלאים, מדגימים את עושר ההלכתי שמוצג בספרים אלו. ובשיעור שנמשך כבר שנים כה רבות.

הכל מעלין לירושלים

בדברים מרגשים, מתיחס הגר"י זילברשטיין שליט"א לרעיתו ע"ה, הרבנית - בתו של רבינו מרן הגר"ש זצוק"ל - ומתאר כיצד היא שכנעה רופאים בכירים לטפל בחולים במחלות קשות ומדבקות: "היא היתה מדברת על ליבן ומספרת להן על הסבא רבי אריה לוי"ן זצ"ל שנכנס לבתי חולים לשחפת ולמצורעים, מתוך בטחון בהשי"ת שלא ינזק. בזמן שביתת הרופאים, היא הפכה 'עולמות' כדי להשיב את הרופאים לעבודתם, עבודת הקודש. והתקשרה לנשות הרופאים שישפיעו על בעליהן שיחזרו לעבודתם"

וכאן חושף הגאון המחבר פן ייחודי, לחלקה של הרבנית ע"ה לשיעור. "היא הקריבה את נפשה ועשתה מאמצים מרובים ועצומים כדי שאוכל בכל עת לשאול את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל רבם של ישראל להשיב לרופאים כדת וכדין במקצוע חמור זה של פיקוח נפש, ושהבית יהיה בית ועד ללימוד תורה, ובפרט להיות מזומן לשאלות הרופאים".

מרפא במאור פנים

עד כמה גדול כוחה של הארת פנים בהשפעה רפואית, סיפר הגר"י זילברשטיין: סיפר לי רב אחד שלקה בהתקף לב חמור ל"ע, והבהילוהו בדחיפות לבית חולים. בהיותו בחדר מיון, ניגש אליו רופא ושאלו, "האם אתה

ההיתר לנטילת שכר עבור טיפול רפואי; האם מותר לרופא שהמליץ על מנתח לקבל ממנו מתנה; מה דינו של רופא מתחזה שריפא בהצלחה האם ישיב את התשלום; שביתת רופאים לאור ההלכה; חוות דעת רפואית תמורת תשלום; חיוב רופא בנזיקין; מה יעשה כירורג מומחה שקילקל, האם יתקן בעצמו או ישלח אחר פחות מומחה; רופא שטעה והמית או נהג אמבולנס שדרס, האם חייבים גלות - ועוד נושאים לאין ספור בכל ד' חלקי השולחן ערוך.

מעניין לציין כי בספר כלולים מאות עובדות מגדולי הדורות זצוק"ל ושליט"א, כאשר פסקיו של רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל מעטרים כמעט כל עמוד ושאלה בספר.

בנוסף צירף המחבר הלכות פיקוח נפש ואורחות חיים מרבינו הגדול מרן האבי עזרי זי"ע, ובהן עובדות, פסקים הלכות והנהגות, כפי שקיבל וראה במשך השנים.

הסדרה, שיצאה לאור בהוצאת "יפה נוף" עוסקת בנושאים רבים, כאשר בסוף הכרך החמישי מוגש מפתח ובו אלפי ערכים שהוזכרו בספרים! הסדרה הינה יצירה נדירה, שמהווה כר עצום של ידע לכל אוהב הלכה, ומעניקה מימד רחב של הבנה הלכתית במגוון עצום של נושאים.

מעניין לראות כי הפניות לשיעורים והשאלות הגיעו לשולחנו של הגר"י זילברשטיין שליט"א מכל רחבי העולם הרפואי היהודי, וכמעט בכל נושא בו הרפואה עוסקת, מטיפול שיניים, ועד לניתוחים מסובכים, רפואת נפש, ושאר מיני חלאים ומכאובים, כאשר הסוגיות מתפשטות ונוגעות למכלל רבדי ההלכה

מי בראש

בין השאלות, ישנן כאלו הקשורות לפן הפרסונלי. כמה מהן עסקו בנושאי ההעסקה של הרופאים, וכיניהן הוצגה שאלה שעסקה בניסיון השתלטות של רופא על משרתו של רופא שקדם לו, האם חובה להחזיר את הרופא הוותיק למשרתו?

התשובה לכך נלמדה מהגדרה הלכתית דומה:

מעשה בתלמיד חכם שארגן שיעור תורני, והתאספו מסביבו קהל של עשרות איש ששתו בצמא את דבריו. לקראת החגים נסע להוריו הגרים בחו"ל, והביא ממלא מקום שיאמר את השיעור במקומו. לאחר החגים, כששב לארץ ישראל, נגשו אליו חלק מתלמידיו ואמרו לו: רבינו, תודה רבה לך עבור השיעורים היפים שמסרת לנו, וחן חן לך על המגיד שיעור המעולה שהבאת לנו, ומאחר ושיעוריו מאלפים ומרתקים לכן הכבד ושב בביתך, וממלא המקום ימשיך בשיעורו באופן קבוע. מגיד השיעור המחליף, בא ושאל, האם מותר לו להמשיך למסור את השיעור למרות שהביאוהו רק כממלא מקום?

הצגתי את השאלה לפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל והשיב לי: אי אפשר לסלק את הראשון

הרב...? - כן, ענה לו הרב. "שמעתי מכבודו פעם הרצאה נפלאה בסוגיא פלונית", אמר לו הרופא, "וכעת ניתנת לי ההזדמנות לברר אצלכם כמה וכמה שאלות שהצטברו אצלי". הרב שמע את הדברים ונתן שבח לבורא על שהזמין לו רופא שמכירו. לאחר שהרופא גמר לברקו, אמר לרב: "יסלח לי על שאני עוזב אתכם ופונה לחולה אחר, בודקתי וראיתי שמצבכם לא קשה לכן פונה אני לחולה אחר".

הרב שוב הודה להשי"ת על חסדיו ועל שמצבו לא חמור. אולם שמחתו לא ארכה זמן רב, כי לאחר כמה דקות הכניסוהו למחלקת טיפול נמרץ וחיברו ללבו את המכשיר המראה את פעילות הלב, כדרכם של החולים הקשים.

כששוב הופיע לנגד עיניו הרופא הנ"ל, שאל אותו הרב: למה רימיניני? הרי רואה אני שמצבי חמור? ענה לו הרופא: אין לך שום דבר רציני, אלא שאתה תשוש, חלש, וזקוק למנוחה, ובחדרים שבבית החולים לא תזכה למנוחה שכל כך אתה זקוק לה, כי אם במחלקת טיפול נמרץ, ומאחר ובין כך אתה כאן, מה יזיק אם נחבר לגופך את המכשיר המאפשר לצוות המחלקה להשקיף עליך מבלי להטריחך כל פעם בבדיקות?!

הרב שסיפר זאת אמר: ידעתי שהרופא הטוב הזה מרמה אותי והבנתי שמצבי קשה, אולם הסכמתי לרמות את עצמי. השקרים של הרופא היו בשבילי סם חיים וריפאו אותי יותר מכל התרופות.

רפואה במקום כבוד

מלבד ההכרעות ההלכתיות, מלא הספר בהתעוררות ליראת שמים, כך קובע הגר"י מהי צורתו של רופא ירא שמים:

מעשה היה שמתוך מכוניתו הבחין רופא באחד מנוסעי האוטובוס שלצידו, כשראשו נשען על החלון ופניו כחולות. הרופא נטש מיד את מכוניתו באמצע הכביש, ובצעקות רמות מלוות בדפיקות חזקות באוטובוס, דרש מהנהג לפתוח את הדלת כדי להציל נוסע הלוקה בהתקף לב.

עם פתיחת הדלת נגש הרופא לנוסע ונתברר שהשערתו אכן נכונה. מיד השכיב את החולה על רצפת האוטובוס, והחל בהנשמה ובעיסוי לב, תוך כדי נסיעה מהירה של האוטובוס לכיוון בית החולים איכילוב בתל אביב. לאחר כמה שעות של טיפול קם הנוסע לתחייה.

מסיפור זה לומד הגר"י זילברשטיין מוסר השכל: "רופא זה, מיודענו פרופ' משה מיכוביץ הי"ו, גילה יראת שמים בזה שלא חש לכבודו ומעמדו העלולים להתבזות, אם יווכחו כולם שטעה באבחנה. שהרי החתם סופר קבע שכל אבחנה של רופא, היא רק בבחינת ספק ולמרות שהיתה קיימת אפשרות כזאת, העדיף הרופא לחשוש לפיקוח נפש מלחוש שמה יתבזה ויראה כשוטה, ואף נטש את מכוניתו החדשה עם כסף שהיה בתוכה, כדי להציל חיי אדם. זוהי אחת מהדוגמאות הממחישה איך צריכה להיראות דמותו של רופא יהודי המכיר בשליחות שהטילה עליו ההשגחה העליונה.

תוך שהוא מציין שהעובדים הקשורים לנושא הצילום וההסרטה אינם יהודים.

למסקנה ענה הגר"י כי אם הפעלת ההסרטה נעשית ע"י נכרים ואין אפשרות לראותו בימות החול אולי מותר לרופאים לצפות ולראות את מהלך הניתוח כדי ללמוד ממנו, מאחר ויש להניח שאם רופאים רבים צופים ולומדים, מן הסתם לאחר מהם יביא הדבר תועלת מיידית, וצרכי חולה נעשים על ידי נכרי, כמבואר בשו"ע בכי האי גוונא אולי מותר גם לומר לנוכרי שיסריט את מהלך הניתוח.

שידוכין ורפואה

מגוון שאלות עוסק בנושאי שידוכין ורפואה, אחת השאלות עסקה בחתן שהשביע את הרופא לא לספר על בעייתו הרפואית – האם מותר לספר לצד הכלה?

בתשובתו קובע הגר"י שאם יגלה הרופא יעבור על דין לא יחל, וכן נחשב כאילו גזל מהחולה שנתן לו כסף ואמר לא לגלות. אבל לכאורה בנוגע לכלה הרי זה כשבועה לבטל מצוה שאינה חלה.

הוכחה לכך הביא מרן רבינו הגר"ש זצוק"ל מדברי הגמרא בה נשבע רבי יוחנן שלא יגלה את התרופה של המטרוניתא, ולבסוף גילה. על כך שואלת הגמרא, איך גילה זאת ר"י והרי נשבע. שאל מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל ומה הקושיה: והלא זו שבועה לבטל את המצוה.

מכאן הוכיח מרן שמכיוון שרבי יוחנן לא ידע זאת בטרם שנשבע, לכן השבועה חלה!

כך גם בנידון דנן, מאחר והרופא נשבע למטופל טרם שנודעו לו סודותיו, ובאותה שעה שנשבע עדיין לא היה מצווה לגלות, כי לא ידע מה, לכן השבועה חלה. והדרך הטובה היא לייעץ לחתן שיגיד לכלה ולהבהיר לו שאם לא יעשה כך, יעבור ב"לא תנו". אבל אם יישאל מאחד הצדדים, יגיד הרופא: לא אוכל לגלות טרם אקבל את רשותו של החולה.

שאלה נוספת נגעה לחולה במחלה קשה וכרונית, שביקש שלא לגלות לאשתו שימיו ספורים, האם יש חובה לקיים את דבריו. הגר"י זילברשטיין מונה שלש סיבות שבגינן אין לספר: מדין "הולך רכיל מגלה סוד", משום חרם דרבנו גרשום וכן בשל הדין של דברי שכיב מרע.

התשובה מפרטת באריכות את כל פרטי המקרים לגופם. ואת מכלול השיקולים הנוגעים בכל מקרה לגופו.

לעבוד על הרגשות

באחד המקרים, הובהל ילד לבית חולים והוצרך לעבור ניתוח חירום. האם המודאגת פנתה לרופאים וביקשה שיתנו טיפול מועדף לבנה, שכן הוא נולד לה לאחר 15 שנות נשואין. הרופאים הנרגשים אכן עשו מאמץ ייחודי והזעיקו מנתח בכיר, כאשר רק לאחר הניתוח התגלה לרופאים שיש לו לילד עוד אחים ואחיות רבים...

ולהביא במקומו את השני, אלא אם כן נמצא בו פסול. וכתוב במשנ"ב שהוא הדין לכל התמנות: "חזן שהחזיק במשרתו כמה שנים וחלה, והוצרך לעקור דירתו לכפר ולעסוק ברפואות כמה שנים ובתוך כך שימש חזן אחר במקומו, וכעת שב הראשון לאיתנו, חוזר הראשון למשרתו".

"לכן אי אפשר לפטר את מגיד השיעור הראשון". רוצים שיעור אחר? – בבקשה: "ניתן לארגן שיעור נוסף בסמוך לאותו מקום, ושם ילמד מגיד השיעור השני, וכל הרוצים לבוא וללמוד תורה ממנו יבואו וילמדו, ואינם חייבים ללמוד תורה מפי הראשון". אבל אסור להעביר את הראשון ממשרתו. המסר נלמד גם לגבי הרופא!

להביט וללמוד

ד"ר דולנץ הוא מנתח יוגוסלבי שהתפרסם בעולם כולו בזכות כישוריו הנדירים. ביקורו בארץ העלה שאלה הלכתית מענינת, שהשלכותיה קשורות גם לנושאים נוספים.

בחדר הרופאים של המחלקה הנירורוכירוגית במרכז רפואי בדרום הארץ, התכנסו הרופאים והמתמחים, ועקבו אחרי הניתוח שהועבר כולו במעגל סגור. אחד הרופאים ביקש לדעת, האם בשבת מותר לו לצפות במהלך הניתוח?

כשנשאלה אמו מדוע שיקרה, השיבה: לא שיקרתי, הוא אכן נולד אחרי 15 שנה (אחרי סדרה של אחים ואחיות בוגרים ממנו...)

"רפואה צריכה סייעתא דשמיא", קובע הגר"י זילברשטיין בהתייחסו למקרה זה. העזרה משמים מגיעה רק באמצעות הקפדה על אמירת האמת, ובשל כך לא רצוי לשקר.

מרבין הגר"ש אלישיב זצוק"ל הוסיף, כי אם מדובר במקרה שבו האם חשה שבנה לא מקבל את הטיפול הטוב לו הוא ראוי, הרי שהיא היתה רשאית לומר כך. אך אם טיפלו כהוגן, רק שהיא רצתה טיפול מועדף וטוב יותר, הרי שמעשה זה הוא שלא כהוגן.

שאלה דומה עסקה בהיתר להעיר רופא מומחה לפי בקשת אדם נכבד, וזאת למרות שיש רופא טוב במקום. "מאחר וסדרי בית חולים הם שגם כשהמומחה ישן, יש רופא טוב במחלקה, והמומחה שמור רק למקרים קשים, לכן אין להעתיך לאדם הנכבד, שכן הדבר נעשה על חשבון הציבור. גם הרופא המומחה ישן ואינו מחויב בכבודו, וגם מנהל בית חולים לא יכול לשנות סדרי ביה"ח עבור המבקש".

הגאון רבי יצחק זילברשטיין הסכים לבקשת הרופאים ומסביר: "והסכמתי להם, ביודעי את טוב לבו של מו"ח מרבין הגר"ש אלישיב זצוק"ל, עטרת תפארת ישראל, שכל חדרי התורה נהירים לו, וברוחב דעתו הזך, יוכל להדריכני בזה. והוא ברוב חסדו פתח לפני שערי חכמה במקצוע זה, והקדיש לי מזמנו היקר זמן קבוע לשמוע את הספיקות והבעיות ולהשיב עליהם"

ברוך עולם

עיונים בתפילה

עמו אנכי בצרה

הרב אברהם יחיאל אונא

צערה של האם הרחמניה ביסורי בטנה הרי היא טיפה מים הרחמים המשוכים על כל איש יהודי מצד בורא העולם. "עמו אנכי בצרה" ובעל הרחמים הוא בעל היכולת המוחלטת למנוע מעצמו, כביכול, ומעמנו, את היסורים, ותפילתנו בבחינת עשה למענך, ובתוך למעננו.

בקשת צרכינו ממי שאמר והיה העולם - יסוד מוסד היא ביהדות.

מה יעשה אדם ויחכם - יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.

מה יעשה ויעשיר... ירבה בתפילה.

הא"ב של היהדות הוא שאת כל צרכינו ברוחניות ובגשמיות נבקש אך ורק ממי שבידו היכולת האמתית למלא אותם.

ברם, שומה עלינו שלא תהא בקשתנו כאותו ילד, שאינו רואה מאומה מחוץ לרצונו וצרכיו, ומבקש מאביו כי הוא היכול ובידו למלאם. (ובאמת לוואי שנוכח להאמין בשלמות, כי אכן בידו הכל, ולבקש מלפניו ית' בלב שלם, ולאנשים כערכינו היא דרגה נשגבה).

אמנם הדרגה הנכונה כפי שלמדנו מדברי מהר"ח זיע"א, להעמיד עצמנו בהתבטלות גמורה לפניו ית', וכל בקשתנו לבטל צער השכינה אשר היא עמנו בצרה.

באופן מיוחד שייכים הדברים לימים נשגבים אלו, ימי בין המצרים, אשר נתייחדו לענין זה, להיותנו מצרים בצער השכינה המיללת בכל יום: אוי לו לאב שהגלה את בניו ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, והלכות מיוחדות נאמרו למעט בשמחה ולהצטער בצער השכינה.

בוודאי, שעיקר עבודתנו בכל הברכות שנתייחדו היא לבקש על בנין ירושלים ומלכות בית דוד והשבת שכינתו, אשר היא בצער נורא בגלותה - לציון ברחמים, במהרה בימינו.

יושבת לה האם ועוללה בחיקה, ממתנה בחרדה לתורה.

יודעת היטב את טיבה של הבדיקה האמורה להתבצע, ואת היסורים העצומים שהיא מסבה לנבדק. כשהיא מוכנסת לחדר, מתבקשת היא בנימוס להותיר את ילדה בידי הרופאים, ולעזוב את החדר.

למודי ניסיון הם, הרופאים, ויודעים כי אין באפשרותה של אם לעמוד מול יסורים כאלו של ילדה האהוב ולהישאר דוממת.

בלית ברירה עושה היא כמצוותם, ולבה נקרע לגזרים.

את הכל היתה נותנת כדי להיבדק תחתיו, ולחסוך ממנו יסורים אלו, ואין לאל ידה.

אין בכוחה למנוע מילדה את היסורים, ולא נותר לה אלא להתייסר עמו, בלבבה וברגשותיה וללחוש פרקי תהילים בלהט. אבל בורא העולם, יש בידו היכולת המוחלטת, למנוע מאיתנו, ומאתו כביכול את היסורים!

וכך מבאר מרנא הגר"ח מוולאז'ין זיע"א {נפה"ח ש"ב, י"א}

"כי באמת יפלא - איך שייך לבקש להתחנן כלל לפניו ית' להסיר מעליו צערו ויסוריו. כמו בענין רפואת הגוף... האם יתחנן החולה שלא ישקוה סמים... נפש החוטאת במה תתכפר?"

"...יש מקום לבקש לפניו ית' על גודל הצער של מעלה, בזמן שהאדם שרוי בצער למטה כמאמרם ז"ל - אמר רבי מאיר, בזמן שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי".

כאשר זוכה איש הישראלי לעמוד לפני בוראו בדביקות ובחיבור אמיתי, שייך שיחוש באמת את המציאות המבוארת בדברי הנפה"ח, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו מתייסר, כביכול, ביסורינו, וצערו גדול משלנו לאין ערוך.

נופת צופים

~ בענינא דיומא ~

הרב לוי שמואלי

'ולא תקחו כפר לנפש רצח'

רבינו החתם סופר דרש כתוב זה בדרך רמז:

הנה אמרו חז"ל שבמשך ימי בית שני שימשו יותר משלוש מאות כהנים גדולים! וזאת מאחר שהם לא היו ראויים למשרה רמה זו אלא היו מתמנים על ידי שוחד ממון, ולפיכך היו מתים בתוך השנה לכהונתם. והנה זה הרוצח בשגגה גולה לעיר מקלט עד מות הכהן הגדול, נמצא שבימי בית שני כיון שהיו הכהנים מתים בתוך השנה ממילא היו גם הרוצחים יוצאים מהעיר מקלט לאחר פרק זמן מועט, אלא שלפי האמת אותו כהן שמת כלל לא היה ראוי לעבודה ויש כהן גדול אחר העומד ראוי לכך והוא עדיין חי וקיים, וממילא אין לרוצחים היתר לצאת מהעיר מקלט.

נמצא שהממון שנתנו הכהנים כדי להתמנות לכהונה גדולה היה גורם לרוצחים לצאת מהעיר מקלט טרם זמנם! זהו שאמרה כאן התורה בדרך רמז 'ולא תקחו כפר' - אל תקחו שוחד של ממון עבור מינוי כהנים גדולים 'לנפש רצח' - כדי לגרום להוציא את הרוצח שלא כדין מעיר מקלטו.

טפינו נשינו מקננו

בפרשה כתוב שבני גד אמרו למשרע"ה "טפינו נשינו מקננו וכל בהמתינו יהיו בערי הגלעד" וגו' "ואנחנו נעבור חלוצים למלחמה". והנה בסוטה (דף מד) מבואר דלכולי עלמא במלחמת יהושע 'אפילו חתן מחופתו וכלה מחופתה', ומפורש דאפילו נשים חייבות. ואם כן איך ישבו בערי הגלעד ולא באו למלחמה. וצ"ע.

ערי מבצר וגדרות צאן

בספר 'כפתור ופרח' האריך להוכיח, שעבר הירדן יש בו קדושת ארץ ישראל. וכן מוכח במשנה ביכורים פ"א מ"ט, שמביאים ביכורים גם מעבר לירדן. ואפילו לדעת רבי יוסי הגלילי שאין מביאין ביכורים מעבר הירדן, הטעם הוא משום שאינה "ארץ זבת חלב ודבש", אבל משמע שלכר"ע יש בעבר הירדן דין וקדושת ארץ ישראל.

והנה מבואר בפרשה, שהסיבה שביקשו בני גד ובני ראובן לקבל נחלתם מעבר לירדן, הוא משום רבוי הצאן שהיה להם. וכן כתוב בפסוק ל"ו "ואת בית נמרה ואת בית הרן ערי מבצר וגדרות צאן". וזה צ"ע, והרי אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, כדאיתא בבא קמא (עט:): "אין מגדלין בהמה

הציבור ולא עבור עצמו. ועוד שביו"ט אין מתפללין לצורך יחידי, ושמא יום הכפורים שאני. וראה בתענית ט. דשאני משה רבינו כיון שרבים צריכים לו – 'כרבים דמי', וי"ל.

אל עיר מקלטו אשר נס שמה

במשנה (מכות יא): "ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צוריה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר אשר נס שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו". ובגבורת ארי שם תמה מהו דין ד"שם תהא מיתתו".

והנה הרמב"ם (הלכות נערה בתולה פ"ג) כתב: "והיכן סוקלין נערה המאורסה שזינתה, אם זינתה בבית אביה אע"פ שלא העירו העדים עליה אלא אחר שבאה לבית חמיה ונישאת, מ"מ סוקלין אותה על פתח בית אביה". ומבואר שהדין "פתח בית אביה", הוא גם אם אינה דרה שם כעת ואפילו אחר שנשאת. ולפי"ז נערה המאורסה שהרגה את הנפש וגלתה לעיר מקלט ובאו עדים שזינתה, היה מן הדין להחזירה לעירה ולסוקלה על פתח בית אביה. ואולם אחרי שנאמרה הלכה "שם תהא מיתתו", א"כ מוכרחים לסוקלה בעיר מקלט, וזה גופא קמ"ל בדין זה של 'שם תהא מיתתו'.

ויש לרדן ברוצח שגלה לעיר מקלט, ועבד כנעני של הרוצח המית אף הוא את הנפש בשגגה, וקי"ל דאין דנין את העבד אלא בפני האדון, כדאמרין בסנהדרין (יט). "אמרה תורה יבוא בעל השור ויעמוד על שורו". והאדון הרי אין יכול לצאת מעיר מקלטו, ואילו להביא את העבד ולרדן אותו בעיר מקלט גם אי אפשר משום דדנין אותו באותו העיר. וצ"ב.

ועוד צ"ב דהנה בסנהדרין מו: רמז לקבורה מן התורה מניין וכו', ואמאי לא הביא הגמ' ראייה מהא דכתיב "שמה" שם תהא קבורתו.

"שם תהא דירתו"

עוד צ"ב בגדר של 'שם תהא דירתו' דהנה איתא בבבא בתרא (ז): כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חודשים, קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד. וכן לגבי 'קמחא דפיסחא' פסק הרמ"א שרק אחרי י"ב חודש נידון כאנשי העיר, וכן הוא בפוסקים לגבי תשלומי מס גולגולת.

ויל"ע גולה לעיר מקלט, מאימתי הוא כאנשי העיר. האם הדין ד'שם תהא דירתו' משוי ליה מיד כאנשי העיר. וצ"ע.

ועוד יל"ע בגולה לעיר מקלט אם חייב במזוזה. והספק הוא, אם דומה לדירת כהן גדול, דאמרין ביומא (י): "רבי יהודה סבר דירה בעל כרחא לאו שמה דירה ומדרבנן הוא דתיקנו לה, שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורים". ויש לחלק.

ולכל חייתם

בגמרא (מכות יב): "אמר רבי אבהו ערי מקלט לא ניתנו לקבורה, דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם, לחיים ניתנו ולא לקבורה". ומקשה "מיתבי שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו", ומתרץ "רוצח שאני דגלי ביה רחמנא". והנה חבון הייתה עיר מקלט כמפורש בקרא (יהושע כ') "ואת קרית ארבע היא חבון בהר יהודה". וצ"ע שהרי חבון הייתה מקום קבורה, כדאיתא בסוטה (לד): "ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יתר מחבון

דקה בארץ ישראל אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל". ואמנם האיסור לגדל בהמה דקה הוא מדרבנן, אולם הט"ז או"ח סימן תקפ"ה כתב בדבר המפורש בתורה להיתר לא גזרו חכמים, וא"כ איך גזרו שאסור לגדל בהמה דקה.

וראה מנחות פ"ז "אילים ממואב כבשים מחברון". וגם זה צ"ע ואיך היו כבשים בחברון, והלא אין מגדלין בהמה דקה בא"י.

כהן גואל הדם

יש לרדן בכהן, אם נעשה גואל הדם, שהלא אסור לו ליטמא למת. והנה לגבי בניוהו בן יהוידע, שהרג במצוות שלמה המלך את שמעי בן גרא, כתב הרד"ק (מלכים א' כ"ה): "אע"פ שהיה בניוהו בן יהוידע כהן ואסור להיטמא למת, במקום מצוה מטמא, ולעשות מצות המלך להמית את שמעי בן גרא מצוה היא".

ולפי זה יש לומר, דהנה במכות (י"ב ב') נחלקו אם גואל הדם הוא רק רשות או מצווה. דעת רבי יוסי הגלילי ש"מצוה ביד גואל הדם אין גואל הדם רשות ביד כל אדם", אולם דעת רבי עקיבא שרק "רשות ביד גואל הדם וכל אדם אין חייבין עליו". ומעתה יש לומר על פי דברי הרד"ק, שאם זה מצווה ביד גואל הדם, אז גם כהן מצווה בכך, אולם אם זה רק 'רשות', אזי כהן אסור בגאולת הדם. וצ"ע.

האם היו גולים במדבר

במכות (יב): "תנו רבנן ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר, להיכן מגלין למחנה לוייה".

והנה בפרשת חוקת כתוב: "ויבכו את אהרון וגו' כל בית ישראל". ובספר משך חכמה: "הכתוב מספר לנו בזה, שלא היה כל הארבעים שנה רוצח נפש בשוגג שהיה נגלה למחנה לוייה והיה נפרד מביתו וממשפחתו, שאם היה הלא חזרו במיתת אהרון – מות הכהן גדול והיה להם לשמוח".

ולכאורה יש להקשות על דברי המשך חכמה, מהיכן הסיק "שלא היה כל הארבעים שנה רוצח נפש בשוגג", אולי היה רוצח בשגגה במדבר, אלא שמתו קודם שמת אהרון ולכן לא שמחו במיתתו של אהרון.

ונראה ליישב, דהנה הרמב"ם (בפ"ז מהלכות רוצח) כתב: "ורוצח שמת בעיר מקלטו קוברין אותו שם ובעת שימות הכהן גדול מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו". והנה במסכת מועד קטן (דף ח.) איתא "ועוד אמר רבי מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואימו – בחול המועד – מפני ששמחה היא לו". ולפי זה, אי נימא דהיו רוצחים בשגגה שמתו קודם שמת אהרון, מ"מ היה להם לשמוח על שהולכו את עצמותיו לקברי אבותיו דהוי שמחה. ובהכרח שלא היו כלל רוצחים במדבר.

ובמסכת יומא (ע' ע"א) "ויום טוב היה עושה – כהן גדול – לאוהביו" בשעה שיצא בשלום מן הקודש בלי פגע. ולהאמור יש לפרש, שהיה עושה יו"ט לאוהביו בלבד, כי משפחות הגולים לעיר מקלט לא היו שמחים עמו, שיצא מן הקודש בלי פגע. והנה בירושלמי יומא (פ"ה ה"ב): "וכך היתה תפילתו של הכהן גדול ביום הכיפורים וכו', ושלא יצטרכו עמך בית ישראל אלו לאלו ואל תפנה לתפילת יוצאי דרכים". כך הוא גם הנוסח בפיוט "אתה כוננת". ולכאורה צ"ע מדוע לא התפלל "שלא תפנה לתפילותיהם של הגולים לעיר מקלט ומשפחותיהם"? וי"ל דתפילתו של הכהן גדול בקודש הקדשים הייתה רק לצורך

את החדש מתי יתענו. ויסוד הספק, שלגבי שאר ימים טובים פסק הרמב"ם (פ"ג מהלכות קדוש החדש הי"א) "כל מקום שהיו השלוחין מגיעים היו עושין את המועדות יום טוב אחד ככתוב בתורה ובמקומות הרחוקים שאין השלוחין מגיעים אליהם היו עושין שני ימים מפני הספק לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין את החדש אי זה יום הוא". אכן יום טוב אפשר לעשות שני ימים, וכך הוא תקנת חכמים. אבל תענית ב' ימים יש בזה סכנה, כמפורש בגמרא (ר"ה כ"א). וגם ביום הכפורים, משמע שרק יחידים מהאמוראים התענו שני ימים. ומעתה הספק הוא באיזה יום יתענו.

דהנה לגבי יוה"כ, משמע בגמרא שם במעשה עם רבי לוי, שבניי בבל התענו ביום הראשון. אולם לגבי ת"ב, לכאורה יש לצדד שיתענו דווקא ביום השני, שהוא ספק תשיעי ספק עשירי, ולא ביום הראשון שהוא ספק תשיעי ספק שמיני. חדא, שהרי כללא הוא, לגבי תשעה באב שחל להיות בשבת ש"מאחרין ולא מקדימין" (מגילה ה' א'), משום "דאקדומי פורענותא לא מקדימין". ואם כן ה"ה כשיש לנו ספק מתי לקבוע תשעה באב האם היום או למחר, מאחרין ולא מקדימין. ועוד יש לדון, שהרי בלאו הכי יש מקום להתענות בעשירי, ורבי יוחנן אמר שאילו היה בזמן התקנה היה קובע הצום בעשירי, ובירושלמי איתא שהיו אמוראים שהתענו ב' ימים תשיעי ועשירי. ולכן במקום ספק שלא באו השלוחים עדיף ספק תשיעי ספק עשירי, מספק שמיני ספק תשיעי. וי"ל.

אלפיים באמה

בפסוק זה ישנו דבר נדיר, תיבת 'אלפים' מוטעמת בטעמי המקרא ב'ירח בן יומו', והנה כידוע טעם 'ירח בן יומו' אינו מופיע כלל בכל חמשת חומשי התורה מלבד בפסוק זה, הלא דבר הוא!?

רמז מופלא מובא על כך בספר מציון מכלל יופי: הנה מפסוק זה למדו חז"ל (עירובין נא.) את שיעור תחום שבת שהוא 'אלפים אמה' אכן אסור לו לאדם לצאת מן המקום בו הוא קבע את שבתו בשבת עד למרחק העולה על אלפיים אמה.

והנה, עדים שראו את מולד הלבנה רשאים לחלל את השבת כדי לבוא ולהעיד על כך בפני הסנהדרין, וזאת כדי שיוכלו לעבר את החודש על פי עדותם, נמצא שהם רשאים לצאת ממקומם כדי להעיד גם אם הם מחוץ לתחום שבת.

ומובא בגמרא (ראש השנה כה:) שתקנת חכמים היא כי לאחר עדותם הם רשאים להלך עוד אלפיים אמה לכל צד ולא כופים עליהם להשאר במקומם.

מעתה נתגלה לנו כאן רמז מופלא, אותם מילים אשר מהם דרשו חז"ל את שיעור תחום שבת 'אַלְפִּים בְּאַמָּה' מוטעמים 'ירח בן יומו', שהרי זוהי תמצית עדותם של עדי קידוש החדש שה'ירח בן יומו', ומכאן רמז פלאי לתקנתם של חכמים, שאם באו עדים להעיד על המולד, מוסיפים גם להם עוד אלפיים אמה ממקום שבתם...

דקברי בה שכבי", ופרש"י שכיוון שאינה ראויה לפירות "לפיכך יחדו לקבורת מתים", ואיך קברו בה מתים, והלא כתיב 'ולכל חייתם'?

יום בגואל הדם

יש להסתפק, בג' אחים ראובן שמעון ולוי, ושמעון הרג בשוגג את לוי, ונעשה ראובן גואל הדם והרג את שמעון, ולשמעון אשה בלא בנים, האם יכול ראובן ליכנס את אשת שמעון. ויסוד הספק, דהנה ברמב"ם (פ"ז מהל' ממרים הי"ד) כתב: "בן סורר ומורה הרי הוא ככל הרוגי ב"ד שממונם ליורשיהם שאע"פ שאביו גרם לו סקילה הרי הוא יורש נכסיו". וברב"ז שם הקשה "ואם תאמר מאי למימרא וכי בר קשא דמתא לירות"? ותיירץ דהוי אמינא כיון שאין לו יורש אלא אביו, ניוחש שמא עיניו נתן בממונו ולפיכך לא מחל ונסקל, ויתקנו רבנן דלא יירשנו אביו משום והייתם נקיים, קמ"ל דלא חישינן להכי ואביו יורשו. ע"כ. והנה למ"ד 'רשות' ביד גואל הדם ולא מצווה, א"כ נימא דעיניו נתן באשתו ולכך הרג את אחיו. וראה כעין זה ביבמות כה: "החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה". ובחולין (מד:) "דן את הדין זיכה וחייב טימא וטיהר וכן העדים שהעידו כולם רשאים ליקח, אבל חכמים אמרו הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו". ולפי"ז יש לומר, שגם בגואל הדם יש משום הרחק מן הכיעור שלא ישא את אשתו. וצ"ב.

גואל הדם בעבד כנעני

בשו"ת צפנת פענח סימן רל"ה כתב, דעבד כנעני שהרג בשוגג אין דין גואל הדם, כיון שהוא ממון האדון. והנה בגיטין יא: מבואר דלחכמים זכות הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות, ולדעת רבי מאיר חוב הוא לעבד, דעבדא בהפקירא ניהא ליה. ויל"ע בעבד שהרג בשוגג, האם גם חכמים יודו לרבי מאיר דחוב הוא לו, כיוון שאחר שחרורו יוכל גואל הדם להורגו. וצ"ע.

גואל הדם שלא היה בעולמו

יל"ע בגואל הדם שלא היה בעולמו, כגון שנולד הבן לאחר שנולד אביו, האם חשיב גואל הדם, כיון שאין שייך בו הטעם "כי יחס לבכו".

והנה בסנהדרין (דף כ"א) לגבי ריבוי נשים למלך איתא: "רבי יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהיו מסירות את לבו". ובגמרא שם: "בעלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא, ושאיני הכא דמפרש טעמא דקרא, מאי טעמא לא ירבה לו נשים - משום דלא יסור לבבו". ומבואר דגם למ"ד דלא דרשינן טעמא דקרא, היכא דמפורש הטעם בפסוק דרשינן לכולי עלמא. ואם כן יש לדון בגואל הדם שלא היה בעולמו, דאין כאן "כי יחס לבבו", האם יש לו דין גואל הדם. וצ"ע.

ועל אב מפני התענית

במסכת ר"ה (יח ע"א) "על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על אב מפני התענית וכו'". ויש להסתפק במקום שלא באו שלוחין לגולה, ואין יודעים מתי קידשו ב"ד